БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 181 (6616)
СЕНТЯБРИИН 9
СРЕДА
1953 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМЫЕ ШУДАЛАЛГАДА ТВОРЧЕСКООР ХАНДАХА

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XIX съезд партийна организацинуудай идеологическа хүдэлмэриин тон шухала хуби болохо марксизм-ленинизмын пропагандые дээшэлүүлхэ талаар дэлгэрэнгы программа табиһан байна. Марксистско-ленинскэ наукые гүнзэгы мэдэлгээр үдэр бүри коммунистнуудые, манай бүхы кадрнуудые зэбсэгжүүлхэ, партиин шиидхэбэринүүд ба директивэнүүдые бодото хэрэг дээрэ бэелүүлхын тулада эдэбхитэйгээр тэмсэгшэд болгон коммунистнуудые политическээр хүмүүжүүлхэ, парти ба Советскэ гүрэндэ үнэн сэхэ байха үзэлөөр манай кадрнуудые, бүхы советскэ хүнүүдые хүмүүжүүлхэ, партиин илагдашагүй хэрэгтэ, советскэ арадай творческо хүсэндэ этигэл найдабаритай байлгые үшөө ехээр бэхижүүлхэ зорилго парти табина.

Партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгон, республикын партийна организацинууд партийна пропагандые зарим тэды һайжаруулжа, коммунистнуудай политическэ һуралсалда анхаралаа ехээр хандуулдаг боложо байна. Партийна гэгээрэлэй сетиин олохон пропагандистнууд хүдэлмэридөө баян дүй дүршэлтэй боложо, марксистско-ленинскэ наукын үндэһэ һууринуудые коммунистическэ байгуулалтын практикатай нигтаар холбоно.

Гэбэшье, марксистско-ленинскэ теориие шудалалгада ёһо тэдыгээр, догматическаар хандадаг ушарнууд үшөө олон үзэгдэнэ. Иимэ ябадал марксизм-ленинизмые пропагандалха хэрэгтэ ехэ хоро хүргэнэ, Коммунистическэ партиин ба Советскэ правительствын политикые манай кадрнуудай зүбөөр ойлголгодо һаад хэнэ гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Июльскэ пленум заагаа һэн.

Олохон пропагандистска хүдэлмэрилэгшэд манай партиин түүхэ ба теориин асуудалнуудые тайлбарилан хэлэхэдээ, түүхэтэ событинуудые гүнзэгыгөөр шэнжэлэн харуулдаггүй, марксизм-ленинизмын идейнүүдые партиин яажа бодото дээрэнь бэелүүлһые гүйсэд харуулдаггүй байгаа. Олохон пропагандистнууд партиин политическэ ажал-ябуулгые тодорхойлһон, марксизм-ленинизмын идейнүүдые бэелүүлхын түлөө пролетариадай ангиин тэмсэлэй шэглэл үгэһэн партиин съезднүүдэй, конференцинүүдэй, ЦК-гэй пленумүүдэй шиидхэбэринүүдтэ коммунистнуудай анхарал хандуулдаггүй байна. Теориие ажабайдалтай холбохын, коммунизмын түлөө манай партиин тэмсэлые тодорхойгоор харуулхын, марксизм-ленинизмын идейнүүдэй шэнэдхэн байгуулхы агуехэ хүсые харуулхын орондо, зарим пропагандистнууд али олон цитатануудые уншалгаар хизаарладаг юм. Энээнһээ боложо шудалжа байһан материал ажабайдалһаа таһархайгаар харуулагдадаг байна.

Зарим найруулга ба цитатануудые хооһоор сээжэлдэхэ бэшэ, харин хамагые илагша, дэлхэйе шэнэдхэн хубилгагша Маркс—Энгельс — Ленин —Сталинай революционно һургаалай гол удхые шудалха хэрэгтэй гэжэ манай парти коммунистнуудые һургадаг. Марксистско-ленинскэ теориие шудалха гээшэ мүнөө сагай бодото байдалай баримтануудые научнаар согсолжо, тэдээнһээ зүб тобшололнуудые хэхэ ба тэдэниие ажал хүдэлмэридөө зүбөөр хэрэглэжэ һураха гэһэн удхатай.

Түүхэдэ ганса нэгэ нюурнуудай дүүргэдэг үүргэ тухай асуудалые пропагандистска хүдэлмэридэ антимарксистскаар, идеалистическээр тайлбарилдаг ушарые зайсуулха ябадалай шухала байһан тухай партиин заабари тон шухала байна. Ганса нэгэн нюурнуудта шүтэн һүгэдэхэ ябадал партийна хүтэлбэриин —марксизм-ленинизмын принципиальна үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан коллективнэ хүтэлбэриин дээдэ принциптэ зүришэнэ. Ганса нэгэ нюурнуудта шүтэн һүгэлэлгэ хадаа партиин, тэрэнэй хүтэлбэрилхы центрын үүргые багадхалгада, партийна олониитын ба советскэ арадай творческо эдэбхиие доошолуулгада хүргэдэг байна.

Марксизм-ленинизмые пропагандалгын идейно-политическэ хэмжээе дээшэлүүлхын, догматизм ба хооһоор шүтэхэ, сээжэлдэхэ ябадалые усадхахын тулада партийна организацинууд партийна пропагандын хэрэгые һайнаар хүтэлбэрилхэ уялгатай.

Гэбэшье, олохон партийна комитедүүд, партийна эхин организацинууд пропагандистска хүдэлмэриин идейнэ удхада анхарал багаар табидаг, партийна гэгээрэлэй болон лекционно пропагандын ямараар ябуулагдажа байһан тухай сэгнэлтэ үгэхэдөө үнгэргэгдэһэн занятинууд ба лекцинүүдтэ хабаадаһан коммунистнуудай тооһоо үндэһэлдэг ушарнууд үсөөн бэшэ үзэгдэнэ. Партийна пропагандын асуудалаар зарим партийна комитедүүдэй абаһан шиидхэбэринүүд марксистско-ленинскэ теориин үндэһэ һууринуудые шудалалгын идейнэ хэмжээе элирүүлнэгүй. КПСС-эй Ториин айкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудые энээндэ жэшээ болгон харуулхада болоно.

Партиин Ториин айком партийна гэгээрэлэй системын һуралсалай үнгэрэгшэ жэлэй туршада пропагандистска хүдэлмэриин идейнэ удхые элирүүлхэ асуудалнуудые айкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсээгүй байха юм. Тус айком «Промкомбинадтахи политһургуулида ба партиин түүхэ шудалха дунда һургуулиин дэргэдэхи кружогто занятинуудай таһалдаһан тухай», «Зарим политһургуулинууд ба кружогуудай пропагандистнуудай журам эбдэһэн тухай», «Үдэшын партийна һургуулида хабаадагшадай занятидаа ерээгүй тухай» гэхэ мэтын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байна.

Политһургуулинууд ба кружогуудай занятинуудай идейнэ ямар удхатайгаар үнгэргэгдэдэг тухай хиналта хэгдэдэггүй дээрэһээ Ториин айкомой зарим пропагандистнууд өөрынгөө хүдэлмэридэ харюусалгагүйгөөр хандажа, занятинуудые идейно-политическэ доодо хэмжээндэ үнгэргэдэг байгаа. Пропагандист нүхэр Баранов заняти дээрээ һуралсалай материалые миил уншажа үгэдэг байһан юм. Пропагандист нүхэр Дарижапов заримдаа занятидаа бэлэдхэлгүйгөөр ерэдэг, олохон асуудалнуудые алдуутайгаар тайлбарилдаг һэн.

Мүнөө партийна гэгээрэлэй системэдэ һуралсалай жэлэй эхилтэр үсөөхэн сагай үлөөд байхадань, партийна организацинууд пропагандистска хүдэлмэриие наринаар шалгажа үзэхэ, марксистско-ленинскэ теориие пропагандировалха хэрэгтэ тохёолдодог догматизм ба хооһоор шүтэн сээжэлдэхэ ябадалай шалтагаануудые элирүүлхэ, пропагандистнуудтай ехэ хүдэлмэри үнгэргэхэ ёһотой.

Марксистско-ленинскэ теориие шудалха ба тайлбарилха зуураа, пропагандистнууд хадаа советскэ обществын зоригжуулхы, хүтэлбэрилхы ба эмхидхэхы хүсэн болгогшо Коммунистическэ партиин үүргые, түүхын бодото зохёогшод болохо арад олониитын үүргые, олон жэлэй туршада манай партиин зохёоһон политикын агуехэ удхашанарые, марксизм-ленинизмын һургаалай үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан партиин зэргэнүүдэй бата нэгэдэлые ба нигта жагсаалые, советскэ арад Коммунистическэ парти хоёрой бата бүхэ нэгэдэлые ажабайдалһаа абтаһан эли тодо жэшээнүүд дээрэ харуулха ёһотой.

Пропагандистска хүдэлмэриие ажабайдалтай, партиин ба гүрэнэй табиһан зорилгонуудтай нигта холбоотойгоор ябуулха гээшэ пропагандистска хүдэлмэридэ үзэгдэдэг догматизм ба хооһоор сээжэлдэхэ ябадалые зайсуулха, марксизм-ленинизмые шудалалгада творческоор хандаха шухала услови мүн болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: БМАССР-эй Верховно Соведэй табадахи сессиин боложо байһан зал соо. Зүүн гарһаа—БМАССР-эй Финансын министр нүхэр К. М. Мадаев элидхэл хэжэ байна.

М. Баировай фото.

БМАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ V СЕССИ

1953 оной сентябриин 8-най заседани

Сентябриин 8-най үдэр Соведүүдэй хоёрдохи байшангай Сталинска зал дотор БМАССР-эй Верховно Соведэй V сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **М. М. Могнонов,** тэрэнэй орлогшонор **И. М. Трофимов, А. С. Удаев, Н. А. Павлуцкая, Д. Б. Раднаева** гэгшэд Түрүүлэгшын столдо ерэжэ һууба.

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1953 оной Гүрэнэй бюджет ба БМАССР-эй 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай БМАССР-эй Финансын министр нүхэр **К. М. Мадаевай** элидхэл түшаа олон хүн үгэ хэлэбэ.

Депутат **Н. П. Соседенко** (һунгуулиин Горькэвско округ, Улан-Удэ город), депутат **Ф. И. Ангаров** (һунгуулиин Туранска округ, Ахын аймаг), депутат **И. А. Вторушин** (һунгуулиин Байкало-Кударын округ, Байкало-Кударын аймаг), депутат **В. Г. Большаков** (һунгуулиин Усть-Кяхтын округ, Кяхтын аймаг), депутат **К. Т. Барабанов** (һунгуулиин Турунтаевска округ, Прибайкальска аймаг), депутат **С. Г. Бадмаев** (һунгуулиин Окино-Ключевскойн округ, Бичурын аймаг), депутат **И. И. Логушкин** (һунгуулиин Доодо-Березовкын округ, Улан-Удэ город), БМАССР-эй Нютагай ба түлишын промышленностиин министр нүхэр **Н. Б. Пивоваров,** депутат **Р. О. Очиров** (һунгуулиин Ново-Селенгинскэ округ, Сэлэнгын аймаг), депутат **В. И. Дубровский** (һунгуулиин Доодо-Ториин округ, Ториин аймаг), депутат **Б. М. Цыренов** (һунгуулиин Баргажанай округ, Баргажанай аймаг), БМАССР-эй Гэгээрэлэй министр **И. В. Баранников,** Улан-Удын Горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **К. В. Гурьянов,** депутат **Т. Ф. Рыбак** (һунгуулиин Шахтинска округ, Сэлэнгын аймаг), депутат **В. Р. Боянова** (һунгуулиин Горячинска округ, Прибайкальска аймаг), депутат **А. Е. Морозов** (һунгуулиин Холтосоной округ, Городок город), депутат **Д. Ц. Цыремпилон** (һунгуулиин Лазовско округ, Улан-Удэ город) үгэ хэлэһэн байна.

Үгэ хэлэлгын дүүрэһэнэй һүүлээр БМАССР-эй Финансын министр нүхэр К. М. Мадаев түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ.

Депутат **Г. Ф. Бурлаковай** дурадхалаар бюджедые баталалгын иимэ гурим БМАССР-эй Верховно Совет абаба: БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджедые доходой ба гаргашын ниитэ дүнгүүдээр голосовалха, БМАССР-эй 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай тоосоое доходой ба гаргашын хубиие дүүргэлгын ниитэ дүнгүүдээр голосовалха, БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай Хуулиие статья статьягаарнь голосовалха.

БМАССР-эй Верховно Совет болбол БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджедые, БМАССР-эй 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай тоосоое нэгэн һаналаар батална. «Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай Хуули» нэгэн һаналаар баталагдаба.

Тэрэнэй һүүлээр БМАССР-эй Верховно Совет зүблэхэ зүйлэй удаадахи асуудалда —БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталалгада оробо.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь депутат **В. Л. Островская** энэ асуудал түшаа элидхэл хэбэ.

БМАССР-эй Верховно Совет Республикын Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые нэгэн һаналаар батална.

Удаань БМАССР-эй Верховно Совет болбол Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XIX съезд дээрэ партиин нэрые хубилгаһангай дашарамдуулан, мүн РСФСР-эй Конституциин 130-дахи статьятай зохилдуулан, Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин (үндэһэн хуулиин) 93-дахи статьяда хубилалта оруулха тухай Хуули баталан абаа.

Эб найрамдал хамгаалха Бурят-Монголой республиканска Комитедэй пленум

1953 оной сентябриин 8-най үдэшын 8 часта Соведүүдэй хоёрдохи байшангай Сталинска зал соо эб найрамдал хамгаалха Бурят-Монголой республиканска Комитедэй пленум болобо.

Эб найрамдал хамгаалха республиканска Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Абросимова Е. М. пленум нээбэ.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй шиидхэбэринүүдтэй дашарамдуулан эб найрамдал хамгаалха Бурят-Монголой республиканска Комитедэй зорилгонууд тухай эб найрамдал хамгаалха республиканска Комитедэй гэшүүн нүхэр Ц. Галсанов элидхэл хэбэ.

Эб найрамдал хамгаалха Бурят-Монголой республиканска Комитедэй пленум хадаа уласхоорондын арсалдаата ба шиидхэгдээгүй асуудалнуудые эбэй ёһоор шиидхэхэ түшаа эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй уряае Бурят-Монголой арад зоной нэгэн һаналаар дэмжэхэ байһые батаар найдуулһан резолюци абаба.

Пленум хадаа Эб найрамдал хамгаалха Бурят-Монголой республиканска Комитедэй түрүүлэгшээр уранзохёолшо нүхэр Ц. Г. Галсановые, Комитедэй секретаряар Сталинска шангай лауреат, СССР-эй арадай артист нүхэр Г. Ц. Цыдынжаповые һунгаба.

Абаһан уялгаяа бэелүүлнэ

«Путь Ленина» (Түнхэн) гэжэ хүдөө ажахын артелиин сенокосилкын машинист нүхэр Х. Гомбоев үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ ороходоо нэгэ халаанай морёор 200 гектарай үбһэ сабшаха гэһэн социалистическэ уялга абаад, бэшэ машинистнуудые мүрысөөндэ уряа һэн.

Сабшалан дээрэ хүдэлмэрилхэ үедөө машинист Гомбоев ажалаа һайнаар эмхидхэжэ шадаһанай ашаар, халаан бүхэндэ 5—6 га хүрэтэр сабшажа, абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн байна. Мүнөө тэрэнэй даажа абаһан морид тарганууд, хүсэ һайнтай.

П. Демин.

Советскэ арад Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй сессиин шиидхэбэрииe халуунаар дэмжэнэ

Эб найрамдалые хамгаалха Москвско областной комитедэй пленум

Союзуудай Байшангай Октябрьска зал соо эб найрамдалые хамгаалха Москвско областной комитедэй үргэн пленум сентябриин 5-да болобо. Профсоюзна ба комсомольско организацинуудай түлөөлэгшэд, хүдэлмэришэд ба колхознигууд, һуралсалай дээдэ газарнуудай профессорнууд ба һургагшад, научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, һургуулиин багшанар, врачууд, искусствонуудай ажал-ябуулагшад пленумэй хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Эб найрамдалые хамгаалха Москвско областной комитедэй гэшүүн академик Н. В. Цицин пленум нээхэ зуураа, тобшохон үгэ хэлээ.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй шиидхэбэринүүдтэй дашарамдуулан эб найрамдалые хамгаалха Москвско областной комитедэй зорилгонууд тухай Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй, эб найрамдалые хамгаалха Советскэ ба Москвско областной комитедүүдэй гэшүүн академик А. И. Опаринай элидхэлые пленумдэ хабаадагшад шагнаа.

Эб найрамдалые хамгаалха Москвско областной комитедэй пленум хадаа уласхоорондын проблемэнүүдые эбэй ёһоор гуримшуулха түшаа Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй уряае Москвагай ба областиин хүн зоной нэгэн һаналаар дэмжэхэ байһые батаар найдуулһан резолюци баталан абаа.

Эб найрамдалые хамгаалха Москвско областной комитедэй түрүүлэгшээр Н. В. Цицин һунгагдаа.

(ТАСС).

Дэлхэйн арадууд эбтэй эетэйгээр ажаһууха ёһотой

ДНЕПРОПЕТРОВСК, сентябриин 4. (ТАСС). Петровскиин нэрэмжэтэ металлургическа заводой 600 гаран доменщигууд, булад хайлуулагшад прокатчигууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба албахаагшад, эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Будапештскэ сессиин ба эб найрамдал хамгаалха Советскэ комитедэй пленумэй дүнгүүдтэ зорюулагдаһан суглаанда Культурынгаа байшан соо суглараба.

Гүрэнүүдэй хоорондын бүхы арсалдаануудые хэлсээ хэжэ эбэй ёһоор гуримшуулхын түлөө тэмсэлдэ зам хараалһан Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Будапештскэ сессиин дүнгүүд тухай профсоюзай заводской комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Сухенко дэлгэрэнгы элидхэл хэбэ.

— Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые советскэ арад ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтана, эб найрамдалай тала баригшадай фронтые сусаршагүйгөөр бэхижүүлхын тула бүхы хүсэеэ гаргана,—гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. — Дай үүдхэгшэдэй һанаашалгануудта харюусан советскэ хүнүүд һэрэмжэеэ бүри дээшэлүүлхэ байна. Тэдэнэр дай үүдхэгшэдэй түсэбөө бэелүүлхыень буруутуулхал! Листопрокатна цехын ахалагша мастер нүхэр Азаров трибуна дээрэ гарана. — Дэлхэйн хоёрдохи дайнай бүхы һүртэ муухай аюул үзэжэ гараһан советскэ хүнүүд шууд шангаар мэдүүлнэ: Бидэ эб найрамдалые хүсэнэбди! Арсалдаата асуудалнуудые хэлсээ хэжэ эбэй ёһоор гуримшуулха тухай манай түрэл Советскэ Правительствын оруулһан дурадхалнуудые манай арад нэгэн һаналаар дэмжэнэ, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Сталинай нэрэмжэтэ Днепропетровско металлургическа институдай профессор Ростовцев үгэ абана. — Советскэ Правительствын гадаадын ба дотоодын политикые советскэ эрдэмтэд нэгэн һаналаар дэмжэнэ, — гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Үнэн бодолто хүнүүдэй хамтын хүсэлэлэй ашаар эб найрамдалай агуехэ хэрэг илан мандажа шадаха гэжэ тэдэнэр һайнаар мэдэрнэ.

Советскэ орон дотор наука хадаа эб найрамдалай, прогрессэй ба хүнүүдэй зол жаргалай хэрэгэй тулада алба хэнэ. Мартеновскэ гурбадахи цехын сталевар Киселёв, блюмингын ахалагша сталевар Лютчик ба бусад суглаануд дээрэ үгэ хэлэбэ.

— Арадуудай хоорондын эб найрамдалай түлөө сусаршагүйгөөр тэмсэхэ, оронойнгоо аша туһын тулада эрид шангаар хүдэлмэрилхэ байһан тухайгаа тэдэнэр бултадаа мэдүүлбэ.

Гүрэнүүдэй хоорондохи арсалдаата асуудалнуудые хэлсээ хэжэ эбэй ёһоор гуримшуулхын түлөө тэмсэл хэхэ ба эб найрамдал сахихын түлөө өөһэдынгөө эдэбхитэй ябуулгаар дай үүдхэгшэдэй гэмтэ түсэбүүдые буруутуулхые бүхы үнэн бодолто хүнүүдые уряалһан Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Будапештскэ сессиин ба эб найрамдал хамгаалха Советскэ комитедэй пленумэй шиидхэбэринүүдые баталан абаһан резолюци соогоо суглаанда хабаадагшад халуунаар һайшаагаа.

Бата бэхи, удаан сагай эб найрамдалай түлөө

ТБИЛИСИ, сентябриин 7. (ТАСС). Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Будапештскэ сессиин ба эб найрамдалые хамгаалха Советскэ комитедэй пленумэй шиидхэбэринүүдые Грузиин ажалшад нэгэн һаналаар һайшаагаа.

Үсэгэлдэр Тбилисиин предприятинуудта олон зоной хабаадалгатай суглаанууд болоо. Тэдээндэ хабаадагшад советскэ хүнүүдэй эб найрамдалые шууд эрмэлзэн хүсэжэ байһан, эб найрамдалай политикые хододоо ябуулдаг Коммунистическэ парти ба Советскэ правительствода үнэн сэхэ байһан тухайгаа хэлэһэн байна.

Трамвайно-троллейбуснэ управлениин суглаан дээрэ слесарь С. Потсхверашвили үгэ хэлээ. Тэрэ хадаа коллективэйнгээ һанал бодолые мэдүүлэн иигэжэ хэлэбэ:

—Эб найрамдалай дайсадай ямаршье һанаашалгые элиршэлхын тулада бидэнэр һэрэмжэтэй байха ёһотойбди. Эб найрамдалай түлөө тэмсэл шангадхая. Манай коллектив бүхы советскэ хүнүүд шэнги бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан Советскэ правительствын эб найрамдалда дуратай гадаадын политикые халуунаар һайшаана.

Суглаанда байгшадай альгаташалган доро үгэеэ дүүргэхэ зуураа нүхэр Потсхверашвили иигэ Эхэ оронойнгоо алдар солын түлөө һайнаар ажаллахые уряалба.

Л. Н. Толстойн зохёолнууд бурят-монгол хэлэн дээрэ

Бурят-Монголой номой хэблэл һүүлэй жэлнүүдтэ Л. Н. Толстойн арбаад гаран зохёолнуудые бурят-монгол хэлэн дээрэ хэблэжэ гарһаан байна. Жэшээлхэдэ, «Рассказууд», «Баснинууд», «Хаджи Мурат», «Миисгэй ба үнэгэн», «Хоёр нүхэд» болон бусад зохёолнууд хамта 26000 хэһэг тиражтайгаар хэблэгдээ.

БМАССР-эй Верховно Соведэй V сесси

БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай

БМАССР-эй Финансын министр нүхэр К. М. МАДАЕВАЙ элидхэлһээ

Нүхэд депутадууд! СССР-эй Верховно Соведэй табадахи сессеэр баталагдан абтаһан СССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай Хуули ба хүдөө ажахын налог тухай Хуули хадаа советскэ хүнүүдэй интересүүдтэ дүүрэнээр харюусажа, арадай ажахын болон культурын саг үргэлжын дэбжэлтэ ба хүгжэлтэ тухай, ажалшадай материальна ажана һайн байдалые саашадань һайжаруулха тухай Коммунистическэ парти ба Советскэ правительствын гаргажа байгаа эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолгые харуулна.

Бүхы советскэ арад шэнги Бурят-Монголой ажалшад СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ советскэ гүрэнэй дотоодын ба гадаадын политикада гүнзэгы тобшолол хэһэн, промышленностиие ба хүдөө ажахые хүгжөөхэ, арад зоной материальна ажана һайн байдалые саашадань һайжаруулха талаар хойшолуулагдашагүй зорилгонуудые табиһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Маленковой хэлэһэн үгые гүнзэгы баяртайгаар, бүгэдын һайшаалтайгаар угтаһан байна.

Һаяхан үнгэрһэн РСФСР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси болбол РСФСР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджедые баталан абаа. Российска федерациин бюджет хадаа республикын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань хүгжөөхэ, ажалшадай ажабайдалай хэмжээе дээшэлүүлхэ зорилгонуудта гүйсэд харюусана.

Мүн Бурят-Монголой АССР-эй бюджет РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй шухала хубинь болоно.

Коммунистическэ парти ба Советскэ правительствые нигтаар тойрон жагсаһан Советскэ Союзай арадууд коммунизм байгуулгада шэнэ амжалтануудые туйлахаар дүүрэн эрмэлзэлтэй.

БМАССР-эй 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ

Нүхэд депутадууд! БМАССР-эй бюджедэй жэл бүриин ургалта хадаа манай республикын ажахын ба культурын саашанхи дэбжэлтые хангана. Бурят-Монголой 1952 оной Гүрэнэй бюджет доходуудайнгаа талаар—100,9 процент, гаргашануудайнгаа талаар—98,4 процент дүүргэгдэһэн байна. Үнгэрэгшэ жэлэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай тоосоон доходуудайнгаа талаар 264 миллион 13 мянган түхэриг, гаргашануудайнгаа талаар—250 миллион 598 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр, гэхэтэй хамта доходуудынь гаргашануудһаа 13 миллион 415 мянган түхэригөөр үлүүлхээр БМАССР-эй Верховно Соведэй баталамжада Министрнүүдэй Соведээр табигдана. Мүн тэрэ тоодо 1953 оной январиин нэгэндэ энэ жэлһээ үлэһэн 7 миллион 950 мянган түхэриг оролсоно.

Үнгэрэгшэ жэлдэ гаргашалагдаһан бюджетнэ мүнгэн зөөриин ниитэ тооһоонь арадай ажахые финансировалгада—30 миллион түхэриг, социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта—189 миллион түхэриг, хамта дээрээ 219 миллион түхэриг гэхэ гү, али бүхы бюджедэй 87,4 процентнь шэглүүлэгдэһэн байгаа.

БМАССР-эй Гүрэнэй бюджедэй мүнгэн зөөриие иигэжэ гаргашалга хадаа ажахын ба культурын талаар республикын 1952 оной арадай ажахын түсэбые дүүргэлгэ хангаһан, арад зоной ажаһуудалые болон культурна хангалгые һайжаруулһан байха юм.

БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет

Бурят-Монголой АССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет доходууд ба гаргашануудай талаар 268 миллион 430 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр БМАССР-эй Верховно Соведэй баталамжада Министрнүүдэй Соведээр табигдана, гэхэтэй хамта 1954 оной январиин нэгэндэ 8 миллион 600 мянган түхэриг бюджетнэ мүнгэн энэ жэлһээ үлэхэ байна. Энэ жэлэй бюджедэй хэмжээн хадаа 1952 онойхидо орходоо 18 миллион түхэригөөр дээшэлһэн, энэ жэлһээ үлэхэ мүнгэн үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 650 мянган түхэригөөр ехэ болоһон байха юм.

Бюджедэй мүнгэн зөөриие ехэ болгохо ябадал хадаа нэн түрүүн нютагай промышленностиие, хүдөө ажахые, гэр байрын-коммунальна ажахые болон арадай ажахын бусад һалбаринуудые саашадань хүгжөөлгэдэ ба манай республика дотор социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудай ургалтада шэглүүлэгдэнэ.

Эдэ зорилгонуудта һомололгонуудые нилээдгүйгөөр дээшэлүүлһэн ябадал манай орон дотор ажалшадай ажабайдалые саашадань һайжаруулха тухай Коммунистическэ партиин ба Советскэ правительствын хэлбэришэгүй анхарал оролдолгые эли тодоор батадхан харуулна.

БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджедэй доходууд

БМАССР-эй Гүрэнэй бюджедэй доходууд соо социалистическэ ажахыһаа орохо доходууд ехэхэн һуури эзэлнэ. Тэрэ тоодо эрьесэһээ орохо налог болон ашаг олзоһоо оруулагдаха орошонууд оролсоно. Хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ эрьесэһээ орохо налогой орошонууд 43,6 миллион түхэриг байгаа һаа, мүнөө жэлдэ тэрэ орошонууд 89,9 миллион түхэриг гэхэ гү, али 2 дахинһаа ехэ болохо байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Улан-Удын мяха-консервна комбинат болон «Заготзерногой» Бурят-Монголой конторын системэ эрьесэһээ орохо налогойнгоо түсэбые дүүргэжэ шадаагүй, тиигэжэ эдэ хоёр предприятинууд 28 миллион 200 мянган түхэриг дутуу үгэһэн байна.

Энэнһээ гадна, хэдэ хэдэн организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө предприятинуудта түлэбэриин журамые эбдэлгэ хайша хэрэгээр хандажа байһаар.

Мүн тэрэшэлэн зарим министерствонууд ба управленинууд өөһэдынгөө ажахын органууд ашаг олзоһоо оруулагдаха орошонуудай тоосоонуудаар һонирходоггүй, тэдэнние муугаар мэдэдэг байха юм. Энэ оной түрүүшын хахадта Нютагай ба түлишын промышленностиин министерствын металлоширпотреб завод ба весоремзавод, барилгын материалнуудай промышленностиин управлениин Дээдэ-Березовкын хирпиисэн завод ба барилгын материалнуудай Заиграйн комбинат, харгы замай ба транспортна ажахын управлениин бага гол мүрэнүүдэй Баргажанай участок оруулагдаха түлэбэринүүдээ болзорһоонь хожом оруулһан байна. Эдэ предприятинууд, мүн Бурмонторг, столовонуудай трест ба «Бурмонголстрой» трест энэ оной июлиин 1-дэ бюджедтэ тоосохо талаар ехэхэн доёнхо гаргаһан байха юм.

Гүрэнэй бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа дүүргэлгэдэ нимээр хандалга саашадаа тэсэшэгүй. Эдэ министерствонуудэй ба управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд бюджетно-финансова журамые эбдэхэ ябадалтай тэмсэхын тулада эрид шууд хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй.

1953 ондо социалистическэ ажахыһаа орохо доходуудай нилээдгүйгөөр дээшэлхэтэй хамта, арад зонһоо орохо мүнгэн зөөри горьтойхон бага болгогдоно. Гүрэнэй урьһаламжануудһаа БМАССР-эй бюджедтэ оруулагдаха орошонууд 24 миллион 735 мянган түхэриг хараалагданхай, тиихэдэ 1952 ондо 58 миллион 2 мянган түхэриг байһан юм. Арад зонһоо татагдаха гүрэнэй налогуудай орошонууд 84 миллион 76 мянган түхэригөөр хараалагданхай.

Мүнөө жэлдэ Бурят-Монголой хүдэлмэришэд, албахаагшад болон колхозникууд өөһэдынгөө доходуудһаа налог ба бусад түлэбэринүүд болгон, мүн урьһаламжа захижа 192 миллион 138 мянган түхэриг Гүрэнэй бюджедтэ оруулха байна. Тиихэдэ республикын бюджедһээ социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта 203 миллион 672 мянган түхэриг гаргашалагдаха юм. Тиимэ болохолоороо, манай республикын бюджедһээ бюджедтэ өөһэдынгөө доходуудһаа оруулагдаха мүнгэнһөө орходоо ажалшад 11 миллион 534 мянган түхэриг мүнгэ ехээр абаха болоно.

Хүдөө ажахын налог тухай шэнэ Хуулиин ёһоор, манай республика дотор энэ налогой 1953 ондо орошонууд 4 миллион 888 мянган түхэригөөр доошолуулагдаха, тиихэдэ 1954 ондо энэ налогой хэмжээн 1952 онойхидо орходоо 2,5 дахин бага болгогдохо юм.

Гадна, СССР-эй правительствын 1953 оной августын 8-най тогтоолой ёһоор, республикын хүдөө ажахые ажахуулагша арад зоной хүдөө ажахын налогой, ганса бэе хүнүүдһээ орохо налогой, СССР-эй бага бүлэтэй гражданинуудһаа орохо налогой үнгэрэгшэ жэлнүүдэй үлөөгдэл болохо 2 миллион 385 мянган түхэриг хүнгэлэгдэхэ байна.

Ажалшадай депутадуудай аймагуудай ба городской Соведуудай гүйсэдкомууд бюджедэй доходуудай дүүргэлтэдэ анхаралаа ехээр хандуулха, нютагуудтахи финансова органуудта үдэр бүриин туһаламжа үзүүлхэ ёһотой.

БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджедэй гаргашанууд

Бурят-Монголой АССР-эй 1953 оной бюджет соо промышленностиие, хүдөө ажахые, гэр байрын-коммунальна ажахые болон арадай ажахын бусад һалбаринуудые финансировалгада, социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта нилээдгүй ехэ мүнгэн зөөри гаргашалагдахаар хараалагдана. Эдэ гаргашануудта 240 миллион 446 мянган түхэриг гэхэ гү, али бюджедэй 89,5 процент, ондоогоор хэлэхэдэ, бюджедэй бүхы мүнгэн зөөриин арбанай 9 хуби шахуунь шэглүүлэгдэнэ. Тэрэ тоодо арадай ажахыда 36 миллион 774 мянган түхэриг, социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта 203 миллион 672 мянган түхэриг гаргашалагдаха байна.

Захиргаанай гүрэнэй аппарадай гаргашанууд 24 миллион 930 мянган түхэригөөр хараалагданхай. Нёдондо жэлдэ энэ хэрэгтэ 28 миллион 823 мянган түхэриг гаргашалагдаа һэн. Мүн бусад гаргашанууд 3 миллион 54 мянган түхэриг болохо юм.

Арадай ажахые финансировалгада бюджет соо хараалагдаһан ниитэ суммаһаа промышленностьда — 5 миллион 723 мянган түхэриг, хүдөө ажахыда — 10 миллион 530 мянган түхэриг, гэр байрын-коммунальна ажахыда — 11 миллион 687 мянган түхэриг, харгы замай ба транспортна ажахыда 3 миллион 194 мянган түхэриг шэглүүлэгдэхэ байна.

Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулбал, арадай ажахыда һомологдоһон бюджедэй гаргашанууд 6 миллион 692 мянган түхэригөөр ехэ болоно.

Бюджедһээ мүнгэ һомолхоһоо гадна, предприятинуудай болон ажахын организацинуудай өөһэдынь мүнгэнһөө үшөө 11 миллион 570 мянган түхэриг арадай ажахыда оруулагдаха, тиигэжэ арадай ажахые финансировалгада 48 миллион 345 мянган түхэриг гэхэ гү, али 1952 онойхидо орходоо 12 миллион 822 мянган түхэриг ехээр гаргашалагдаха болоно. Иимэ ехэ һомололгонууд хадаа арад зоной хэрэглэхэ эд бараануудые ехээр гаргалгада, тэдэнэй ажахын-ажаһуудалай хангалгые һайжаруулгада ехээр нүлөөлхэ юм.

Бюджедээр хараалагдаһан социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудай һомололгонуудһаа ехэнхи хубинь —128 миллион 557 мянган түхэриг гэгээрэл ба культурада гаргашалагдахаар хараалагдана. Тиихэдэ элүүрые хамгаалгада болон физическэ культурада—72 миллион 531 мянган түхэриг, социальна хангалгада 2 миллион 584 мянган түхэриг гаргашалагдаха байна.

Арадай ажахые ба социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудые финансировалгада шэглүүлэгдэһэн гүрэнэй мүнгэн зөөриин нилээдгүй ехэ суммань хараалагдаһан гаргашануудта али болохо аша туһатайгаар ба арьбалалгын ёһо гуримые наринаар сахилгын үндэһэ һуури дээрэ хэрэглэгдэхэ ёһотой. Тиихын тулада министерствонуудэй, управленинүүдэй болон зарим бюджетнэ эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд тэдээндэ үгтэһэн гүрэнэй мүнгэн зөөриие зүбөөр ба һайнаар хэрэглэлгын асуудалда анхаралаа ехээр хандуулха уялгатай.

Үнгэрэгшэ жэлнүүдэйхидэл адляар мүнөө жэлдэ һургуулиин, эмнэлгын ба хүүгэдэй эмхи зургаануудай шэнэ байшангуудые барилгада манай республикын бюджедээр ехэхэн мүнгэн зөөри хараалагданхай. Гэбэшье, эдэ барилгануудта һомологдоһон мүнгэн зөөринь хододоо дүүрэнээр хэрэглэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мүн аймсоведүүдэй гүйсэдкомууд һургуулинуудай барилгануудые муугаар хүтэлбэрилнэ. БМАССР-эй Гэгээрэлэй министерство Сэлэнгын ба Хэжэнгын дунда һургуулинуудай барилгын проектно-сметнэ дансые саг болзор соонь зохёон табижа шадаагүй, эдэ барилгануудай хойноһоо һулаар хинадаг байгаа һэн.

Тэрэшэлэн БМАССР-эй Элүүрые хамгаалха министерство Турунтаево, Бичура ба Хэжэнгэ тосхонуудтахи аймагай больницануудай барилгые тон хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилнэ. Августын 1-дэ 1953 оной барилгын түсэбые оройдоо 21,3 процентээр дүүргэһэн байна. БМАССР-эй Элүүрые хамгаалха министерство медицинскэ эмхи зургаануудай барилгын хойноһоо тон һулаар хинадаг байгаа.

Гэхэтэй хамта, БМАССР-эй Культурын министерствын талааршье мүн лэ иимэ байдал үзэгдэнэ. Энэ оной августын нэгэндэ барилгынгаа түсэбые минил 13,6 процентээр дүүргэһэн байха юм.

Дурсагдаһан министерствонуудэй хүтэлбэрилэгшэд байгша оной бюджедээр хараалагдаһан капитальна барилгын һомололтонуудые дүүрэнээр хэрэглэхэ уялгатай.

Аймагуудай ба городуудай бюджедүүд

Аймагуудай ба городуудай бюджедүүдэй хэмжээн БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведээр 1953 ондо 185 миллион 79 мянган түхэригөөр, үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 14 миллион 524 мянган түхэригөөр гэхэ гү, али 8,5 процентээр ехээр тодорхойлогдоһон байна.

БМАССР-эй аймагуудай ба республиканска мэдэлэй городуудай бюджедүүд иимээр хараалагдажа, Верховно Соведэй баталамжада табигдана:

(мянган түхэригөөр)

Баргажанай	7103,7
Баунтын	4451,0
Байкало-Кударын	4678,5
Бичурын	6649,6
Зэдын	4199,2
Яруунын	5246,3
Заиграйн	9475,5
Закаменай	5128,9
Иволгын	4202,8
Кабанскын	5840,2
Хэжэнгын	4467,6
Кударын	4830,3
Курумканай	4423,9
Кяхтын	8103,7
Мухаршэбэрэй	7310,1
Ахын	1946,0
Прибайкальска	5446,0
Хойто-Байгалай	5137,4
Сэлэнгын	9007,0
Тарбагатайн	4365,8
Ториин	4081,1
Түнхэнэй	6670,2
Хориин	5371,7
Бабушкин городой	1961,1
Городок городой	5797,9
Улан-Удэ городой	49184,4

Манай республикын аймагуудай ба городуудай бюджедүүд жэлһээ жэлдэ ехэ болоно. Дайнай урда тээхи 1940 онойхитой сасуулбал тэдэнэй хэмжээн 82 миллион 201 мянган түхэригһөө 1953 ондо 185 миллион 79 мянган түхэриг хүрэтэр гэхэ гү, али 2 дахинһаа ехээр ургаһан байна.

1952 ондо Байкало-Кударын, Закаменай, Кабанскын, Кяхтын аймагууд болон Улан-Удэ город бюджедүүдээ амжалтатайгаар дүүргээ.

Гэхэтэй хамта, зарим аймагууд бюджедэйнгээ доходуудые дүүргээгүй гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Тэдэ аймагуудай тоодо Баунтын, Яруунын, Кударын, Курумканай, Ахын, Сэлэнгын аймагууд ороно.

Хэрбээ нютагайнгаа ажахыда бии байгаа бүхы резервнүүдые дүүрэнээр хэрэглээд байгаа һаа, ажалшадай депутадуудай аймагай ба городской Соведүүдэй олохон гүйсэдкомууд бюджедэйнгээ доходые дүүргэжэ ба нилээдгүйгөөр үлүүлэн дүүргэжэ шадаха байгаа.

Ажалшадай депутадуудай аймагай ба городской Соведүүдэй гүйсэдкомууд бюджедэй дүүргэлтые эмхидхэхэ асуудалда анхаралаа шангадхаха, предприятинуудай, эмхи зургаануудай финансово-ажахын ажал-ябуулгын хойноһоо хиналтаяа һайжаруулжа, доходуудай дүүрэнээр оролгые хангаха, бюджетнэ эмхи зургаануудай зүгһөө мүнгэн зөөриие зүбөөр хэрэглэлгые хангахын тулада шухала хэмжээнүүдые абаха уялгатай.

Ажахын ба культурна байгуулалтада поселково болон сельскэ бюджедүүдэй ехэхэн удхашанартай байбашье, зарим аймагай ба городской гүйсэдкомууд энээндэ ёһото анхарал хандуулнагүй. Тиигэжэ сельскэ бюджедүүдэй талаар доходуудай дүүргэлгэ оройдоо 88,8 процент болоһон байна. Энээнһээ боложо аймагуудта социально-культурна эмхи зургаануудые саг болзор соонь финансировалга хангагдаагүй байгаа һэн.

БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол аймагууд ба городуудай 1952 оной бюджедүүдэй дүүргэлтын дүнгүүдые хаража үзөөд, бюджедэй дүүргэлтые эмхидхэхэ талаар хүдэлмэриинь һула байһанда, нютагай финансова органуудай хүдэлмэриин хойноһоо хиналтын һулаар табигдаһанда, хэдэ хэдэн ажахын организацинууд болон колхозуудай зүгһөө түлэбэриин журамые һуладхаһанда, налогуудай түлэбэринүүдээр доёнхын бии байһанда, гүрэнэй зөөриие хулгайлха болон үбэршэлхэ ябадалые усадхалгада олохон гүйсэдкомуудай анхарал хандуулаа. Ажалшадай депутадуудай аймагай ба городской Соведүүдэй гүйсэдкомууд бюджедээр ба арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһан бүхы хэмжээ-ябуулгануудые финансировалгые һайжаруулхын тулада бюджедэй доходуудые дүүргэлгэдэ үзэгдэдэг дутагдалнуудые усадхаха талаар дары хэмжээ абаха зэргэтэй.

Предприятинууд, организацинууд болон эмхи зургаануудай финансово-ажахын ажал-ябуулгые саашадань һайжаруулхын түлөө

Үнгэрэгшэ жэлдэ республикын гүрэнэй, нютагай ба кооперативна промышленность продукци бүтээн гаргаха түсэбөө 107,6 процентээр, энэ оной 7 һарын турша соо 100,4 процентээр дүүргэһэн байна. Республикын промышленность хадаа түсэбһөө гадуур нилээдгүй ехэ үргэн хэрэглэлэй товарнуудые, түлишэ болон бусад продукцинуудые гаргаа юм.

Парти ба Советскэ правительствын туйлай ехэ туһаламжын ашаар манай республикын хүдөө ажахы саашадаа хүгжэлгын замаар хэлбэришэгүйгөөр ябана. Табадахи табанжэлэй жэлнүүдэй туршада республикын колхозуудай тарилгын талмай 26,3 мянган гектараар ехэ болоһон байна. Мүн машинно-тракторна станцинууд болон совхозууд хэдэн зуугаад шэнэ трактор, комбайн ба хүдөө ажахын бусад машинануудые абанхай.

1953 оной ажахын ба культурна байгуулалтын программые амжалтатайгаар дүүргэлгэ хадаа бүхы предприятинууд болон организацинуудай ажахын ба финансова ажал-ябуулгые саашадань һайжаруулха эрилтэ табина.

Гэбэшье, республиканска промышленностиин предприятинууд продукциин өөрынь үные химдаруулха түсэбөө 54,5 процентээр, нөөсэлгын түсэбые 83,3 процентээр дүүргэһэн байна. Тиигэжэ 1 миллион 117 мянган түхэригэй ашаг олзо дутуу абтаһан байха юм.

Ажалай бүтээсэ болон продукциин өөрынь үнэ хадаа промышленностиин бүхы хүдэлмэриин шанарые тодорхойлдог гол шухала показатель мүн гэжэ мэдээжэ.

Үйлэдбэриин гол шухала показательнуудые дүүргэдэггүй ажахын зарим һалбаринууд ба хэдэ хэдэн предприятинууд манайда үшөө бии байһаар. Эдэ һалбаринуудай тоодо барилгын материалнуудай промышленностиин управлениие оруулхада болоно. 1952 ондо энэ управлениин предприятинууд продукциин өөрынь үные химдаруулха даалгабаряа минил 46,8 процент, ажалай бүтээсын талаар 89,4 процент дүүргэһэн байна.

Улан-Удэ городтохи барилгын программын дүүргэлтэ ехэнхидээ Дээдэ-Березовкын хирпиисын заводһоо дулдыдадаг байбашье һаань, тус завод тон хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Энэ завод валовой продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө 1952 ондо 89,7 процентээр, 1953 оной түрүүшын хахадта 63 процентээр дүүргээ. Тиихэдэ 1952 ондо ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб 85,5 процентээр, 1953 оной түрүүшын хахадта 84,5 процентээр дүүргэһэн байна.

Гадна, тус завод продукциин өөрынь үные химдаруулха даалгабаряа жэлһээ жэлдэ дүүргэдэггүй, голодһо гаргадагһаа боложо ехэхэн гээлтэ хоролто хэдэг байна. Имагтал 1952 ондо голодһо гаргаһанһаа боложо, 100 мянганһаа дээшэ түхэригэй түсэбһөө гадуур гээлтэ хоролто үгэһэн байха юм. Иимэ муугаар хүдэлмэрилһэнһөө боложо, завод 1952 ондо 388 мянган түхэригэй гарзада ороо.

Үргэн хэрэглэлэй товарнуудаар арад зоной эрилтэнүүдые хангалгада нютагай промышленность горьтойхон удхашанартай юм. Зүгөөр, министр нүхэр Пивоваровай толгойлдог БМАССР-эй Нютагай ба түлишын промышленностиин министерство хадаа тон хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилдэг.

Нютагай промышленностиин олохон предприятинууд тогтоогдоһон үйлэдбэриингөө түсэбүүдые саг үргэлжэ дүүргэнэгүй. Тиигэжэ гансахан 1952 ондо миллион хахад шахуу түхэригэй продукци дутуу үгэһэн байна.

Гэхэтэй хамта, Нютагай промышленностиин министерство ба тэрэнэй предприятинууд нютагай түүхэй эдүүдые тон муугаар хэрэглэнэ. Хирпиисэ, извёстко, бондарна зүйлнүүдые, пиломатериалнуудые үйлэдбэрилхэ түсэбөө саг үргэлжэ дүүргэдэггүй, тиин тэдэнэй шанарынь ехэ муу байһаар. Тэрэшэлэн министерствын олохон предприятинууд продукциин өөрынь үные химдаруулха даалгабаряа саг үргэлжэ дүүргэнэгүй, мүнгэн зөөриие хайша хэрэгээр гаргашална.

«Бурмонголстрой» трест (эрхилэгшэнь нүхэр Кришталь) айхабтар муугаар хүдэлмэрилнэ. Эндэ 1952 оной барилгын-монтажна хүдэлмэринүүдэй түсэб оройдоо 94,4 процентээр дүүргэгдэнхэй. Энээн тухай Верховно Соведэй сессинүүд дээрэ хэдэн дахин тэмдэглэгдэһэн байбашье, эндэ барилгын хүдэлмэринүүд үшөөл муугаар эмхидхэгдэнхэй, механизмууд хангалтагүйгөөр ашаглагдадаг, материалнуудые хайша хэрэгээр гаргашалдаг байһаар.

Барилгын өөрынь үные химдаруулха асуудалые трестын инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд мүн лэ эрхилнэгүй. Трестын барилгын талмайнууд дээрэ ажалай эмхидхэл хэлэшэгүй муугаар табигданхай. Хүдэлмэришэд барилгын материалнууд болон инструментнүүдээр саг соогоо хангагдадаггүй, тиимэһээ эндэ хүдэлмэриин сагай ехэхэн гээлтэ үзэгдэнэ.

Иимэ байдал хадаа 1952 ондо барилгын хүдэлмэринүүдэй сэнгые 803 мянган түхэригөөр хүндэрүүлхэ ушарта хүргөө. Энээнһээ боложо, түсэбөөр хараалагдаһан 492 мянган түхэриг нөөсэлгын орондо трест 797 мянган түхэригэй гарза хэжэрхёо. Трестын хүдэлмэри 1953 оной түрүүшын хахадташье һайжараагүй. Барилгын түсэб 75 процентээр дүүргэгдэһэн, нэгэшье объект ашаглалгада оруулагдаагүй, трестын барилгын хүдэлмэринүүдэйнь гарза 531 мянган түхэриг болоһон байна.

Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин министерствын предприятинууд валовой продукци үйлэдбэрилгын түсэб дүүргэбэшье, ассортиментынгээ талаар түсэбөө дүүргээгүй. Тиин продукциинь шанар үшөөл муу байһаар.

Арад зоной хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилдэг промышленностиин саашанхи хүгжэлтэтэй дашарамдуулан, товарай эрьесые бүхы хэмжээгээрнь дэлгэрүүлхэ зорилго айхабтар шухала болоно. Тиигэбэшье, республикын худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэридэ горьтойхон дутагдалнууд бии.

1952 ондо ба 1953 оной түрүүшын хахадта 10 миллион түхэригһөө ехэ товарнуудые арад зон дутуу абаһан байна.

Республикын Худалдаа наймаанай министерство хадаа худалдаа наймаа эмхидхэлгын дутагдалнуудые зайсуулхын тулада шухала хэрэгтэй хэмжээнүүдые абаха, товарай эрьесын түсэбые, нөөсэлгын түсэбые ба Гүрэнэй бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа дүүргэхын түлөө худалдаа наймаанай организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ эрилтэ шангаар табиха зэргэтэй.

Арад зоной ажана һайн байдалые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ажалшадай ажаһуудалай условинуудые болон коммунальна хангалгые саашадань һайжаруулга шухала удхашанартай. Зүгөөр, Коммунальна ажахын министерство (министр нүхэр Шотин) өөрынгөө уялгануудые хангалтагүйгөөр дүүргэнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Ажаһуудалай-коммунальна барилгын түсэб 1952 ондошье, 1953 оной нэгэдэхи хахадташье дүүргэгдэээгүй. 1952 оной коммунальна болон ажаһуудалай барилгада зорюулагдаһан арадай түсэбөөр хараалагдаһан 72,2 процентээр, энэ жэлэй түрүүшын хахадта минил 26 процентээр хэрэглэгдэһэн байна. Коммунальна ажахын предприятинуудта өөрынь үные химдаруулха ба арьбалалгын ёһо гурим сахихын түлөө тэмсэл һулаар ябуулагдана. Илангаяа хүдөөгэй электростанцинууд үйлэдбэриингөө программые дүүргэнэгүй.

Административно-захиргаанай аппарадые тэдхэлгэдэ зорюулагдаһан зөөриие гаргашалгада арьбалалгын ёһо гурим үшөөл туйлагдаагүй байһаар.

1952 ондо финансова органуудай шалгалтаар штадһаа дээдэ тээ 547 тушаалта һууринууд, салин хүлһэнһөө ехээр түлэгдэһэн 956 баримтанууд, сметнэ һомололгонуудһаа миллион гаран түхэриг үлүүгээр гаргашалагдаһан баримтанууд элирүүлэгдэһэн байгаа.

Манай министерствонуудэй, управленинүүдэй, ажахын ба бюджетнэ организацинуудай зүгһөө предприятинуудые хүтэлбэрилхэ хүдэлмэриин горьтойхон дутагдалнууд юу гэршэлнэб гэхэдэ, предприятинуудай ашаг ехэтэйгээр хүдэлмэрилхын, продукциин өөрынь үные химдаруулхын түлөө тэмсэлэй асуудалда БМАССР-эй Финансын министерствын ба нютагай финансова органуудай зүгһөө зохистой анхаралай табигдаагүй байһание элирхэйлнэ. Республикын финансова органууд предприятинууд болон организацинуудай финансово-ажахын ажал-ябуулгын хойноһоо хиналта үшөөл хангалтагүйгөөр табидаг, предприятинуудай, илангаяа гээгдэнги предприятинуудай экономикые тон һулаар шудалдаг байна гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

БМАССР-эй Верховно Соведэй V сесси

БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай

(Түгэсхэл)

Өөрынгөө хүдэлмэридэхи эдэ һэн дутагдалнуудые богонихон болзор соо усадхахын, ажахын ба финансова түсэбүүдэй дүүргэлтын хойноһоо, арьбалалгын нарин шанга ёһо гурим сахихын түлөө, бюджедэй үмэнэхи финансова уялгануудаа бүхы предприятинууд болон организацинуудай саг болзор сооно дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын хойноһоо, мүн гүрэнэй мүнгэн зөөринэ гамтай наринаар гаргашалгын хойноһоо хиналтаяа шангадхахын тулада БМАССР-эй Финансын министерство бүхы хэмжээнүүдые абана байна.

Нүхэд депутадууд! БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет хадаа манай республикын ажалшадай интересүүдтэ дүүрэнээр харюусана.

Бюджедые амжалтатайгаар дүүргэлгэ хадаа аппарадайнгаа ажал-ябуулгые һайжаруулхын, нарин ниигтаар хүдэлмэрилхын, гүрэнэй журамые саашадань бэхижүүлгэ ба ажалай культурые дээшэлүүлгэ хангаха талаар хойшолуулагдашагүй зорилго министерствонүүдэй, управленинүүдэй ба ведомствонүүдэй үмэнэ табина. Предприятинүүдые хүтэлбэрилхэ, гүрэнэй түсэбүүдэй дүүргэлтые хангаха, арьбалалгын нарин шанга ёһо гурим бэелүүлхэ, продукциин өөрынь үные химдаруулха асуудалнууд хадаа министерствонүүдэй, управленинүүдэй начальнигуудай ба ажахын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй өөһэдынь анхаралда ба һуларшагүй хиналта доро байха ёһотой.

Коммунистическэ партиин ба Советскэ правительствын хүтэлбэри доро, Российска Федерациин ба бүхы Советскэ Союзай арадуудай нэгэдэмэл эбтэй эетэй бүлэдэ Бурят-Монголой ажалшад өөһэдынгөө шэн габьяата ажалаар 1953 оной арадай ажахын түсэбэй ба бюджедэй дүүргэлтые хангахань дамжагүй.

БМАССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба 1952 ондо Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ— депутат В. Н. ИЛЬКОВЭЙ нэмэлтэ элидхэлһээ

Нүхэд депутадууд!

Парти ба Советскэ правительство хадаа манай советскэ Эхэ оронoй экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлхэ тухай, арадай улам ургажа байгаа материальна ба культурна эрилтэнүүдые хангаха тухай эсэшэ сусашагүйгөөр оролдоно.

СССР-эй Верховно Соведэй V сесси дээрэ баталагдаһан СССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджет тухай Хуули ба хүдөө ажахын налог тухай Хуули, тэрэшэлэн сесси дээрэ нүхэр Маленковой хэлэһэн програмна үгэ энэ оролдолгыень гэршэлэн харуулна.

Арадай ажахын ба культурын хүгжэлтэдэ туйлагдаһан амжалтанууд манай республикын 1952 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэлгын дүнгүүдтэ ба 1953 оной бюджедтэ тодоор харагдана. Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй баталамжада Министрнүүдэй Соведээр табигдажа байһан Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1953 оной Гүрэнэй бюджет хадаа доходой ба гаргашын талаар 268,4 миллион түхэриг хэмжээтэйгээр, тэрэ тоодо социально-культурна хэмжээ-ябуулганuудта 203,7 миллион түхэриг, арадай ажахыда 36,8 миллион түхэриг гаргашалхаар хараалагдахадаа, арадай ажахын түсэбтэ тааралдуулан зохёогдоһон, манай республикын арадай ажахын ба культурын ургажа байгаа хэрэгсэлые хангажа шадаха байна.

Нүхэд депутадууд!

Манай советскэ социалистическэ ажахы өөрынгөө нөөсэлгые хэрэглэн хүгжэдэг байна. Улам үргэлжэ үйлэдбэрилхэ хуули ёһоной үндэһөөр социалистическэ нөөсэлгэ хадаа предприяти бүхэнэй ресурсуудые элсүүлэн хэрэглэлгэтэй таһаршагүй холбоотой юм. Энэ хадаа гол түлэб продукциин өөрын үные доошолуулһанай, ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар, үйлэдбэриин, эрьесын гаргашануудые доошолуулһанай ба хии гаргаша гээлтэнүүдые хэлгые усадхаһанай ашаар туйлагдаха байна. Тиимэһээ министерствонүүдэй, управленинүүдэй ба предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ажахын тоосоое бэхижүүлхын түлөө, продукциин өөрынь үные химдаруулхын түлөө, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын түлөө, арьбалалга хэхэ гурим наринаар сахихын түлөө тэмсэхэ ёһотой.

Ажахын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зорилго юуб гэхэдэ, тэдэнэр хадаа предприяти бүхэнэй өөһэдынгөө үйлэдбэриин түсэбүүдые, нөөсэлгын түсэбүүдые ба гүрэнэй бюджедэй үмэнэхи финансова уялгануудые дүүргэлгые хангаха ябадал болоно. Энээнине туйлаха бүхы арга боломжо манайда бии.

Манай республикын олон предприятинууд ба ажахын органууд 1952 ондо үйлэдбэриингөө программые, нөөсэлгын түсэбые ба өөрын үнэ химдаруулха даалгабарине дүүргээ. Энэ хадаа Бурят-Монголой АССР-эй 1952 оной Гүрэнэй бюджедые доходой талаар 100,9 процент, тэрэ тоодо промышленностиин талаар 112,8 процент, коммунальна ба байрын ажахын талаар 110,4 процент, автомобильна транспортаар 110 процент ба худалдаагаар 106,2 процент дүүргэхэ арга олгоо.

Гэхэ зуура, бюджедэй доходой тала ниитэ дээрээ дүүргэгдэһэн болобошье, зарим янзын доходуудаар 6700,0 мянга шахуу түхэриг дутуу оруулагдаһан байна.

Зарим министерствонүүдэй, БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи управленинүүдэй, бүхы предприятинууд ба ажахын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд КПСС-эй XIX съездын директивэнүүдһээ зохихо тобшолол хээгүй байна.

1952 ондо Заготзерногой системэ (эрхилэгшэнь нүхэр Дряхлов) эрьесэһээ орохо налогой түсэбые 15,0 миллион үлүүтэй түхэригөөр, мяханай комбинат (директорынь нүхэр Сарбаев) 12,5 миллион түхэригөөр дутуу дүүргээ гэжэ БМАССР-эй Финансын министр нүхэр Мадаев элидхэл соогоо хэлэһэн байна.

Заготзерно ба мяханай комбинат продукцияа худалдаха түсэбөө жэл бүри дүүргэдэггүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэ предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдынь иимэ байдалда дадашоод, бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа дүүргэхэ хэмжээ абадаггүй байна.

Урдын кинофикациин управлениин предприятинууд бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа ехэ дутуугаар дүүргээ. 1952 ондо БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет киносетиин хүдэлмэри һайжаруулха тухай хоёр дахин тогтоол гаргажа, ажалшадта кино харуулгые һайжаруулха гэжэ управлениие уялгаһан байгаа. Гэбэшье, эдэ шиидхэбэринүүдые управлени дүүргээгүй байха юм.

Республикын Финансын министерствын, тэрэнэй нютагай органуудай эмхидхэлэй хүдэлмэри үшөө һулаар ябуулдаг дээрэһээ хүн зонһоо ба колхозуудһаа орохо налогоор горьтой доёнхонууд гараһан байна. Бичурын, Заиграйн, Мухаршэбэрэй, Яруунын, Түнхэнэй ба Зэдын аймагуудта илангаяа ехэ хэмжээнэй доёнхонууд гараһан байгаа.

Энэ юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, аймсоведэй гүйсэдкомууд хүн зоной дунда ойлгуулалмжын хүдэлмэри һулаар ябуулдаг, финансова органуудта дутамагаар туһалдаг байна.

Манай республикын промышленна предприятинууд ниитэ дээрээ валовой продукци бүтээн гаргаха түсэбөө 1952 ондо дүүргээ. Гэбэшье, тэдэнэй зариманиинь үйлэдбэриингөө программые, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ ба продукциин өөрын үнэ химдаруулха даалгабаринуудые дүүргээгүй.

Партиин XIX съездын директивэнүүд хадаа экономикын асуудалнуудта анхаралаа шангадхан, ажахынгаа эли далда резервнүүдые оложо ашаглахыень, үлүүсэ гаргаша хэлгые усадхаха хэмжээнүүдые абахыень ажахын бүхы хүтэлбэрилэгшэдые уялгаһан байна. Тиимэһээ предприятинуудай, организацинуудай, министерствонүүдэй ба управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд бухгалтерска тоосоонууд ба балансынуудые шэнжэлхэ, кварталына ба жэлэй тоосоонуудые хаража үзэхэ, тэдэнэй үндэһөөр предприятинуудай һайнаар хүдэлмэрилхэ хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй байгаа. Гэхэ зуура энэ асуудалда зарим министерствонүүд ба управленинүүд зохихо анхарал хандуулнагүй.

«Бурмонголстрой» трестдэ эзэн бусаар хандаха, буруу гаргашануудые хэхэ ябадал ехээр үзэгдэнэ. Финансын министр Мадаевай хэлэһэнэй ёһоор трест хадаа барилгын хүдэлмэриин үные 800,0 мянган түхэригөөр хүндэрүүлһэн байха юм. Финансова гурим бүдүүлигээр эбдэдэг дээрэһээнь трестдэ 105,0 мянган түхэригөөр хүнүүд үрьтэһэн байна. Трестын зарим хүдэлмэрилэгшэд 15-һаа 50 мянга хүрэтэр түхэриг бэедээ даажа абаһан аад тоосоогүй байха юм. Эдэ бүгэдэһөө уламжалан 1953 оной апрелиин 1-дэ трестын эрьесын мүнгэн зөөри оройдоо 13 мянган түхэриг гэхэ гү, али хүнүүдһээ абаха абалиһаань 8 дахин бага байһан юм.

Нүхэд депутадууд!

Хүн зоной материальна ба культурна хэрэглэмжые хангаха ябадал промышленность ба олзоборилгын кооперацинуудһаа республикын арадай ажахые түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор, продукци бүтээн гаргаха түсэбөө ассортиментын талаар заатагүй дүүргэхые эринэ. Гэбэшье, Нютагай ба түлишын промышленностиин министерство ба Бурпромсовет түсэбөө ассортиментын талаар дүүргэхэ тухай оролдолго багаар гаргана.

Хүн зоной ажаһуудалай ба культурна хэрэгсэлнүүдые хангаха зорилго арад зоной эрилтэ хэрэглэл тухай үдэр бүри оролдолго гаргахые, худалдаа ба ниитын эдеэ хоолые олониитын эрилтэдэ тааруулан эмхидхэхые худалдаа наймаанай организацинуудһаа эринэ.

Теэд нютагай худалдаа наймаанай организацинууд ба ниитын эдеэ хоолой предприятинууд 1952 ондо, тэрэшэлэн 1953 ондо энэ зорилгые дүүргэжэ шадаагүй, дутуутайгаар хүдэлмэрилдэг байна.

Нүхэд депутадууд! БМАССР-эй Верховно Соведэй III сесси дээрэ депутадууд үгэ хэлэхэдээ, социально-культурна хэмжээ-ябуулганuудта һомологдоһон мүнгэн зөөриин дутамагаар ашаглагдадаг, һургуулинуудта һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин үшөө муу байһан тухай тэмдэглэһэн байгаа.

1952 ондо Гэгээрэлэй министерство урда мэтэ 3523,0 мянган түхэриг, Элүүрые хамгаалгын министерство 1696,0 мянган түхэриг дутуугаар хэрэглэһэн байна. Тиихэдэ һургуулинуудта һурагшадые абаха түсэб 7940 хүнөөр дутуу дүүргэгдэһэн байха юм. Элүүрые хамгаалгын министерство медицинскэ эмхи зургаануудай байра бариха түсэбөө дүүргээгүй. Республика дотор 1953 оной январиин 1-нэй байдалаар 273 медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд, тэрэ тоодо 86 врачууд дутажа байха юм. Эдэ министерствонүүд 1953 оной бюджедээр үгтэһэн мүнгэн зөөрине хүсэдөөр хэрэглэжэ, арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһан бүхы хэмжээ-ябуулганuудые заатагүй дүүргэхэ ёһотой.

Зарим министерствонүүд ба управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй штадһаа гадуур хүдэлмэрилэгшэдые абажа, захиргаанай хэрэгсэлдэ үлүүсэ гаргаша хэдэг байһые тэмдэглэхэ шухала гэжэ бюджетнэ комисси тоолоно.

Нүхэд депутадууд!

Предприятинууд, организацинууд ба бюджетнэ эмхи зургаануудай ажахын финансова ажал-ябуулгые хинаха, ажалай тоосоо бэхижүүлхын түлөө, арьбалалгын гурим наринаар сахихын түлөө тэмсэл хэхэ зорилго финансова органуудта даалгагдана. Гэбэшье, республикын Финансын министерство ба Бурят-Монголой республикадахи хиналта-шалгалтын аппарат бюджетнэ организацинуудые, аймагай ба сельскэ бюджедүүдэй гүйсэдхэлые хангалтагүйгөөр хинана. Тэрээн дээрэһээ үрилтэ хэхэ ушар гарадаг байгаа.

Тиимэһээ бюджетнэ комисси хадаа өөһэдынгөө мэдэлдэ байһан организацинуудай финансова ажал-ябуулгые министерствонүүд ба управленинүүдэй һулаар хинадаг байһанда тэдэнэй анхаралые хандуулха шухала гэжэ тоолоно.

Бурят-Монголой АССР-эй 1953 оной Гүрэнэй бюджедэй ниитэ хэмжээн 268 миллион 430 мянган түхэригөөр гэхэ гү, 1952 онойхидо орходоо 17 миллион 831 мянган түхэриг ехээр Верховно Соведэй баталамжада табигдажа байна.

Нүхэд депутадууд! Бюджетнэ комиссиин хүдэлмэриин үедэ 1953 оной бюджедэй проект хараалагдаһанда нэмэлтэ һомололгонуудые хэхэ тухай зууршалганууд олон ороһон байна. Бюджетнэ комисси хадаа эдэ зууршалгануудые хаража үзөөд, бюджедые дүүргэлтэ болгон хаража үзэхынь тулада республикын Министрнүүдэй Соведтэ тэдэниие эльгээхэ шухала гэжэ тоолоо.

Нүхэд депутадууд!

БМАССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ республикын Министрнүүдэй Соведээр табигдаһан Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1953 оной Гүрэнэй бюджедые баталха гэһэн дурадхал бюджетнэ комисси оруулна.

Бурят-Монголой ажалшад хадаа манай республикын ажахын ба культурна байгуулалтын талаар парти ба правительствын табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада хамаг хүсэеэ гаргаан, бүхы советскэ арадтай хамта манай агууехэ Эхэ ороной хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ ябадал туйлаха байһаниинь лабтай.

ОРОДОЙ АГУУЕХЭ УРАНЗОХЁОЛШО

(Л. Н. Толстойн түрэһэнһөө хойшо 125 жэлэй ойдо)

Лев Николаевич Толстойн түрэһэнһөө хойшо 125 жэл болобо. Тэрэнэй творчество хадаа бүхы прогрессивнэ хүн түрэлтэндэ хабаадаха, эрхэ сүлөөдэ, эб найрамдалда дуратай арадуудай ахадүүгэй хани барисаа бэхижүүлхэ гэһэн агуүехэ хэрэгтэ туһа хүргэдэг байха юм. «Лев Николаевич Толстой» гэһэн статья соогоо Владимир Ильич Ленин болбол агуүехэ Октябрьска социалистическэ революциин эхи табиһан 1905 оной революци тухай хэлэхэ зуураа иигэжэ бэшээ һэн: «Уранзохёолшо боложо тэрэнэй бүхы дэлхэйдэ удхашанартай байгаашань, ухаан бодолтой номлогшо байһан тэрэнэй бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоһон ушар, тэрэншье, энэньшье ородой революциин бүхы дэлхэйдэ удхашанартай байһыень харуулһан байна бшуу».

Лев Николаевич Толстойн угаа олон тон хурса, гүнзэгы удхатай асуудалнуудые табиһан, тэрэ үеынгөө түүхэтэ онсо өөрэ байдалай шэнжэ шанарые жэгдэ һайнаар шэнгээһэн хадань, тэрэнэй зохёолнууд бүхы дэлхэйн уранһайханай литература соо түрүү һууринуудай нэгыень эзэлһэн байгаа. Энэ уранзохёолшын бэшэһэн номууд соо жэгдэ һайнаар харуулагдаһан эпохо хадаа 1861 онһоо 1905 он болотор — реформын һүүлээрхи үеһөө эхилээд, революциин урда тээхи үеые хабаадуулна. Эгээ энэ эпохо соо Толстой уранзохёолшо боложо, ухаан бодолто боложо бэеэ харуулаа һэн.

19-дэхи зуун жэлэй һүүлшын гурбанай нэгэ хубидахи ородой ажабайдал гээшэ тон зүршэлдөөтэ условидо хүгжэһэн юм. Олон зуун жэлэй турша соо бүрилдэн тогтоһон таряашадай ажабайдалай үндэһэ һууринь крепостной эрхын унаһанай һүүлээр тиимэ гэшэгүй түргэнөөр эбдэржэ эхилээ һэн. Капитализм гээшэ дээдэ захаһаа дэлгэрхэтэй хамта, мүн доодо тээһээшье айхабтар ехээр ургажа байба. Теэд крепостной байдалай мүр сараанууд ороной бүхы ажахын (илангаяа хүдөөгэй), бүхы политическэ ажабайдалда нэбтэрэнхэй байгаа бэлэй.

Крепостной эрхын үлэгдэлнүүд тон түрүүн ямар юумэдэ харагдадаг байгааб гэхэдэ, нэгэ талаһаа газартаряалангай ажал гээшэ 1861 ондо помещигүүдэй туһада хабаргдан таһалагдаһан газар элдүүри дээрэ урданай ахир тулюур ажахы эрхилдэг үгырэн хооһорһон таряашадай гарта байһан юм. Нүгөө талаһаа мүн тэрэ газартаряалангай ажал хадаа таряашадай хүсөөр газараа элдүүрилдэг помещигүүдэй гарта байба гэхэ гү, али үнэн дээрээ ажахын хуушанай крепостническэ системэ тэрэ зангаараа байжа байгаа.

Ингээд деревни болбол капиталистнуудта тоногдожо байһан юм. Хуушанай России байдалые айхабтар ехээр эбдэһэн ябадал 1905 оной революцида хүргөө һэн. Ородой түрүүшын революциин түүхэтэ онсо илгаае, тэрэнэй хүсые, тэрэнэй һула байһаниие Лев Толстой өөрынгөө зохёолнууд соо гайхалтай бэрхээр харуулжа бэшээ һэн гэжэ Ленин зааһан байха юм. Толстойе агуүехэ удхашанартай гэжэ Ленинэй харадаг байһан ушарынь юуб гэхэдэ: революциин эхилхэ саг хүрэтэр олон миллион ород таряашадай зосоо түрөөд байһан хамаг бүхы һанал бодол ба идейнүүдые тэрэ эли тодоор харуулагша болоод байба. Владимир Ильич болбол Лев Толстойе 1905 оной ородой революциин толи гээшэ гэжэ тоолоод, энэ революциин болон тэрэниие хүтэлэн ябаха хүсэнүүдэй шэнжэ шанарые харалсажа, Толстойн творчестводо сэгнэлтэ үгэдэг бэлэй.

«Бага наһан», «Эдир наһан», «Севастопольско рассказууд», «Помещигэйдэ үглөөгүүр», «Люцерн», «Гурбан үхэл», «Хасагууд», «Поликушка» — эдэ бүгэдэ хадаа «Дайн ба эб найрамдал» гэжэ эпопей зохёохо саг хүрэтэрөө Толстойн бэшэһэн гол зохёолнууд болоно. Крепостной байдалай эзэрхэн байһан энэ үедэ болон мүн реформын һүүлээршье түрүүшын жэлнүүдтэ уранзохёолшо болбол өөрынгөө түрэл гаралай талаар хабаатай байһан дээдэ помещигүүдэй эрхэтэн ямбатантай нигта барисаатай зангаараа байһан юм. «Бага наһан», «Эдир наһан», «Помещигэйдэ үглөөгүүр» гэһэн зохёолнууд соогоо помещигүүдэй ажаһуудалай поэзиие магтажа бэшэһэн болобошье, арад зоной хүндэ хүшэр байдалтай байһаниие ойлгоһон, тэдэндэ туһалха шухала байна гэжэ элирхэйлэн мэдүүлээд, арад зониие айхабтар ехээр хайрлаһан байха юм.

«Севастопольско рассказууд», «Хасагууд», «Добтолго», «Гурбан үхэл», «Поликушка» гэхэ мэтын зохёолнууд сооно арад зониие һонирходог, тэдэнэй зан ябадалай шэнжэ шанарые һайшаадаг байһаниинь эли тодоор харагдана. Севастополиие хамгаалгада сэхэ хабаадалсаһан Толстой хадаа дайсанай добтолгоһоо, Эхэ ороноо аршалан хамгаалһан ород солдадуудые тон лэ үнэнтэ зүбөөр бэшэжэ харуулаа һэн. «Севастопольско рассказууд» соогоо арад зонойнгоо моральна хүсые, өөрынгөө хэрэгэй үнэнтэ зүб байһанда тэдэнэй лаб этигэнхэй байһые дэлгээн харуулба.

Патриотизм, арадай шанар, шүүмжэлһэн реализм, ажабайдалые дүүрэн һайнаар харуулһан поэтическэ образуудай тодо хурса байлга хадаа уранзохёолшын түрүүшын үедэ бэшэһэн творчество соо дэлгээгдэн харуулагдаа һэн. Гэбэшье, мүн тэрээнтэй хамта, «толстовщина» гэдэгэй бии боложо дэлгэрһэн тэдэ шэнжэ шанарнуудыешье уншагша ойлгожо абана.

«Дайн ба эб найрамдал» гэжэ гениальна зохёол хадаа романһаа үлүү, поэмэһээ үлүү, түүхэтэ байдалые харуулһан хроникоһоо үлүү зохёол болохо юм. Эрхэ сүлөөгэй түлөө, Эхэ оронойнгоо бэеэ даанхай байхын түлөө арад зоной национальна тэмсэл хэһэн зурагые харуулһан энэ зохёол хадаа эпопей гэжэ нэрлэгдэхэ дүүрэн эрхэтэй байна. Тэрээн соогоо уранзохёолшо болбол регулярна сэрэгүүдэй дайлалдахаһаа гадна, мүн арадай дайнай шиидам далайгдажа «бүхы добтолгын хосортор французуудые һамна сохижо байһан» дайн сэрэгэй шэнжэ шанарые эрид шууд тэмдэглээд, арад зоной ами бэеэ хайрлахагүй байлгые, тэдэнэй баатаршалгые зүб һайнаар харуулһан байха юм.

Хайшан гээд ажаһуухые арад зонһоо һураха хэрэгтэй гэһэн Толстойн бодомжолгонь арсахын аргагүй зүб —тэрэ хадаа өөрынь творчествын арадай шанартай байһанай үндэһэ һууринь болоно. «Дайн ба эб найрамдал» гэжэ роман соохи Бородинска тулалдаанай геройнууд, 1812 оной эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай партизанууд, таряашан зон Эхэ орондоо үнэн шүтэнхэй, айхые мэдэхэгүй, эрэлхэг зоригтой, һайн һайхан сэдьхэлтэй хүнүүд байна бшуу. Бэеэ даанхай байхын түлөө арад зоной хэһэн тэмсэлэй проблемэ хадаа энэ эпопейн тон түрүүшын, гол шухала проблемэ мүн болоно. «Дайн ба эб найрамдал» гэжэ зохёол соо түүхэ зохёолгодо тус тус нюурнуудай үүргые, тон түрүүн Кутузовай болон Наполеоной образууд соо гол түлэб зүбөөр харуулагдаһан байна. Эдэ хоёр образууд хадаа ажабайдал дотор тад ондоонууд байһандаал адли эпопей дотор мүн лэ ондо ондоогоор харуулагдаһан байха юм. Заатагүй илалта туйлалгада, номгодхолгодо дадан нураһан, мүн өөрымни захиралтанууд үнэн зүб байха юм гэжэ сохом этигэдэг—иигэжэ бэедээ найдангы, дээгүүр һанаатай полководец байһан юм гэжэ Наполеониие харуулһан байгаа. Наполеоной яахашье аргагүй байһаниие, тэрэнэй рационализмын, тэрэнэй ударидалгын доройтон уналгые уранзохёолшо яһала һайнаар харуулжа шадаа.

Кутузов хадаа арадай герой мүн. Үхэлтэй тэмсэжэ байһан хэдэн зуугаад мянган хүнүүдые ганса хүн хүтэлжэ шадахагүй юм, дайн байлдаанда сэрэгүүдэй зориг гээшэ шиидхэхы хүсэтэй юм гэжэ тэрэ ойлгоһон байгаа. Тиигээд Кутузов энэ хүсэнэй хойноһоо ажаглан хаража, тэрэниие бии үгы шадалаараа хүтэлжэ байгаа һэн. Кутузовай үгэһэн захиралтанууд тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүдэй удхань арга мэхэ дээрэһээ гараа бэшэ, харин ород хүн бүхэнэй сэдьхэл зүрхэндэ байһандал адли главнокомандалагшын сэдьхэл зүрхэндэшье бии байһан мэдэрэлһээ гараһан байха юм. Иимэ хадаа Кутузов арад зондо инагаар һанагдалаг, хүсэ ехэтэй байшоо.

Гэбэшье, советскэ уншагшад хадаа Толстойн байгуулһан Кутузовай образые бүримүһэн һайшаажа шадахагүй байна. Юундэб гэхэдэ, уранзохёолшо болбол ажабайдалай үнэн ушарһаа гэдэргээ сухарижа, тэрэ полководецые юу хэхэ хэрэгтэй болоод байһан юумэдэ анхаралаа хандуулдаг даншье эдэбхигүй назагай хүн болгоһон байгаа. Гэхэ зуура, Кутузов гээшэ эдэбхитэйгээр гэдэргээ сухариһан бэеэрээ контрдобтолго бэлэдхэжэ ерээд, Наполеониие үй бута сохиһон байна бшуу.

1877 ондо гэхэ гү, али 1861 оной реформын һүүлээр арбан зургаан жэл болоод байхада, Толстой «Анна Каренина» гэжэ роман бэшэжэ дүүргээ һэн. Энэ үедэ тонуул дээрмэдэлгын реформын түрүүшын хойшолонгууд, һая тогтожо эхилһэн байгуулалтын түрүүшын шэнжэ тэмдэгүүд ниитын ажабайдалда харагдажа эхилээ бэлэй. «Анна Каренина» гэжэ роман Россин хүгжэлтын замууд тухай, обществые байгуулжа шадаха хүсэнүүд тухай ехэ ехэ асуудалнуудые табиһан байха юм.

Хуушанай байгуулалта, крепостной эрхэ, мүн тэрээнтэй зохилдон тaaраһан бүхы аристократическа байдал гэхэ мэтын бултанай харaһаар байтар үмхирэн унажа байһан тэдэ бүхы юумые Толстой хаража мэдэжэ байхадаа эоил хурсаар шүүмжэлжэ буруушааһан байгаа. Тиихэдэ шэнэ юумэнэй зориг түгэлдэрөөр урган бодожо байхыень уранзохёолшо ойлгодоггүй, тоодоггүй байба. Зүгөөр иимэ хүндэ хүшэр байдалһаа мултаран гараха хүсэмнай арад зондо байна гэжэ Толстой харадаг бэлэй.

1861 оной реформын һүүлээр 38 жэл боложо тэрэнэй тонуул дээрмэдэлгын шэнжэ шанарай хүсэд дүүрэн эли тодоор харагдаад байхада, «Воскресение» гэжэ роман хэблэгдэжэ гараа һэн. Өөрынгөө уранһайханай зохёол бэшэдэг дүй дүршэл элбэгжүүлһэн энэ гениальна зохёолшо болбол тэрэ сагайнгаа Россин бодото байдал тухай урданайхидаа орходоо тад ондоогоор хэлэдэг болоод байһаараа «Дайн ба эб найрамдал», мүн «Анна Каренина» гэжэ зохёолнуудһаашье илгараһан байна. Дадал болоһон үзэл бодолһоо эрид шууд хахасажа, улад зониие богоолшолхо, таряашан болон жэжэ үмсын ажалтаниие үгырүүлэн хооһоруулха, хүсөөрөө болохо, билдагуушалха ябадалһаа үндэһэлһэн хамаг бүхы гүрэнэй, шажан мүргэлэй, общественнэ, экономическа ёһо гуримые айхабтар шангаар шүүмжэлжэ орсо һэн. «Воскресение» гэжэ роман болбол эрид хурсаар шүүмжэлэл хэхын талаар тон шэнэ онсо гайхамшагта зохёол мүн болоһон байба.

Газар эдлэхэ эрхые, гүрэниие, шажан мүргэлые, сүүдые, эрдэм болбосоролые, искусствые шүүмжэлжэ байхадаа энэ номой герой Нехлюдов гэгшэ тэрэ сагта бии байһан харилсаануудһаа үндэһэлһэн хамаг бүхы юумые буруушааһан байха юм.

«Дайн ба эб найрамдал», «Анна Каренина», «Воскресение» гэжэ зохёолнууд хадаа агуүехэ уранзохёолшын творчествын гурбан гол шухала бүлэгүүд болохо юм. Тэдэнэр ородой общественнэ ажабайдалай болон тэмсэлэй түүхэтэ ехэ ехэ шатануудые харуулжа, агуүехэ ород арадай литературын хүгжэлтын бүхы процессүүдтэй нигтаар холбогдонхой. «Воскресение» гэжэ роман зохёохо үедөө Толстой болбол «Иван Ильичын наһа баралга» гэжэ повесть, «Гэгээрэлэй үрэнүүд», «Харанхы байдалай хуули ёһон» гэхэ мэтын зохёолнуудые бэшэһэн байгаа. «Воскресение» гэжэ романай һүүлээр тэрэ хэдэн олон публицистическэ зохёолнуудые бэшэһэн, «Амиды хүүр» гэжэ пьесэ, «Хаджи Мурат» гэжэ повесть зохёоһон байна.

* * *

Толстойн творчество хадаа ородой ажабайдалай болон литературын түүхэдэ түсгаар һуури эзэлнэ. Грибоедовэй, Пушкинай, Лермонтовэй, Гоголиин эрхим үг залгамжалагша, тэрэ сагай уранзохёолшод—Некрасовай, Тургеневэй, Островскиин соратник Лев Николаевич Толстой ородой шүүмжэлэгшэ реализмын хүгжэлтын оройдо хүрэһэн байха юм.

Толстой болбол гансахан ородой бэшэ, мүн бүхы дэлхэйн литературын жэшээлэшэгүй ехэ мастер байһан юм.

Лев Николаевич Толстой болбол агуүехэ ород арадай гениальна ухаатай хүбүүдэй нэгэниинь мүн байгаа.

М. Добрынин, филологическа наукануудай доктор.

Венгридэ эдеэ хоолой ба ниитын хэрэглэлэй товарнуудай рознично сэн химдаруулагдаба

БУДАПЕШТ, сентябриин 6. (ТАСС). Эдеэ хоолой товарнуудай ба ниитын хэрэглэлэй промышленна товарнуудай рознично сэнгүүдые химдаруулха тухай Венгерскэ Арадай Республикын Министрнүүдэй Совет ба венгерскэ ажалшадай партиин Центральна Комитет тогтоол гаргаа.

Хүн зоной ажабайдалые һайжаруулха тухай венгерскэ ажалшадай партиин ЦК-гэй гаргаһан шиидхэбэринс ба энэ шиидхэбэридэ үндэһэлһэн Венгерскэ Арадай Республикын программые шууд бэелүүлэн ВНР-эй Министрнүүдэй Совет, ВПТ-гэй ЦК хадаа арадай хэрэглэлэй зүйлнүүдэй сэнгүүдые үргэнөөр химдаруулха гэжэ шиидээ, Венгридэ энэнэй урда тээ болоһондо орходоо сэнгүүд мүнөө эгээн ехээр химдаруулагдаа.

Зарим товарнуудта 5 — 10 -һаа 30 хүрэтэр процентээр сэнгынь доошолһон байна.

Румынида намарай полевой хүдэлмэри эхилбэ

БУХАРЕСТ, сентябриин 6. (ТАСС). Румынида намарай полевой хүдэлмэри эхилээ. Хүдөөгэй коллективнэ ажахынууд, хамтаараа газар элдүүрилхэ товариществонууд ба үмсын таряашадай ажахынууд МТС-үүдһээ горьтой туһаламжа абана. Намарай тарилгые агротехническэ эрхим болзорнуудта хэжэ, ерэхэ жэлэй үндэр ургасын үндэһэ һуури табихын тулада МТС-үүд энэ жэлэй намар үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 3 дахин ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэхэ байна. Полинууд дээрэ хүдэлмэрилхэ сеялкэнүүдэй тоо 1952 онойхидо орходоо 1600 сеялкээр олон болохо байна. Предплужнигтай плугуудаар газар хахалалга энэ жэлдэ 1952 онойхидо орходоо 400 мянган гектарта ехэ болохо юм.

Советскэ стахановец Иван Бунеевэй часовой графигай метод хэрэглэн Тимишоарска областиин Печулноу тосхоной МТС-эй трактористнууд хэдэхэн үдэр соо 1000 гектар газар хахалаа.

Венэдэ намарай ярмарка нээгдэбэ

ВЕНА, сентябриин 6. (ТАСС). Мүнөөдэр Венэдэ намарай ярмарка нээгдэбэ. Ярмаркада австрийска олон тоото фирмэнүүдһээ гадна Советскэ Союз, Чехословаки, Польша, Венгри, Болгари, Германска Демократическа Республика, Баруун Германи, Англи, Итали ба бусад оронууд хабаадаба.

Ярмаркада ерэгшэд Советскэ Союзай павильоноор ехээр һонирхоо. Тэрээн дотор металл отолдог ба будуу нэхэлгын орёо станогууд, хүдөө ажахын машинанууд, ашаанай ба хүнгэн автомашинанууд, нүүрһэнэй комбайнууд, медицинскэ түхеэрэлгэнүүд, оптическа приборнууд, бүд, гутал, ангай арһа, эдеэ хоолой продуктнууд гэхэ мэтын үргэн хэрэглэлэй эд бараанууд табигданхай.

Павильоной нээгдэхэһээ бүри урид тэрэнэй хажууда хэдэн зуун австрийцууд суглараад байба. Бүхэли үдэр соо советскэ павильоной байрын үүдэндэ ээлжээндэ байлга болоһон байна. Түрүүшын 5 час соо советскэ павильондо 50 мянга үлүүтэй хүн ороо. Тэндэ орогшодой дунда канцлер Рааб, гадаадын хэрэгүүдэй министр Грубер, Австриин коммунистическэ партиин түрүүлэгшэ Коплениг, Австриин коммунистическэ партиин генеральна секретарь Фюрнберг, дипломатическа корпусой гэшүүд, Австриин албан хэрэгэй газарнуудай олон тоото түлөөлэгшэд байлсаба.

Чехословакиин, Польшын, Венгриин, Болгариин павильонуудые хүн зон мүн лэ һонирхон харана.

Гаврта болоһон һунгалтада Французска коммунистическэ партиин илалта

ПАРИЖ, сентябриин 7. (ТАСС). «Юманите» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, һунгуулиин Гаврай округуудай нэгэндэ үсэгэлдэр кантональна зарим һунгалта болобо. Коммунистическэ партиин кандидат Андре Дюромеа олонхи голос абажа, генеральна советнигээр һунгагдаба.

Гроссмейстер Рагозин Венэдэ нэгэн доро наадалгын сеанс үгэбэ

ВЕНА, сентябриин 6. (ТАСС). Венэдэ мүнөө байха зуураа гроссмейстер Рагозин 26 доска дээрэ нэгэн доро наадалгын сеанс үгэбэ. Рагозинтой Австриин элитэ ехэ шатаршад наадаһан байна. Советскэ гроссмейстер 19 партиие шүүһэн, 6-дань тэнсэһэн ба нэгые алдаһан байна.

Баруун Германидахи һунгалтанууд

БЕРЛИН, сентябриин 6. (ТАСС). Мүнөөдэр Баруун Германида бундестагта (Баруун германска парламент) һунгалтанууд болобо. Голосовани нютагай сагаар үглөөнэй 8 часта эхилээд, үдэшын 18 часта дүүрэбэ. Удаань голосуудые тоололго эхилээ. Бундестагта 484 депутадууд һунгагдаха ёһотой юм. Баруун Германи дотор 33 миллион һунгагшад тоологдоно.

Гамбургска радиогой мэдээсэһэнэй ёһоор, һунгалтануудта һунгагшадай 80 шахуу процентнь хабаадаа. АДН агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, һунгалтанууд мэгдүү оршон байдалда үнгэрөө. Баруун германска засагаархид һунгалтануудтай дашарамдуулан 100 мянга үлүүтэй полицейскэнүүдые дайшалхы бэлэн болгоһон байха юм. Һунгуулиин хэдэн олон участогуудай хажуугаар мобильна полициин нарядууд дежурлажа байгаа.

Рурай городуудта нэгэ һунгуулиин участогһаа нүгөөдэ һунгуулиин участок хүрэтэр полицейскэ автомобильнууд гүйлдэжэ байба. Мюнхен городто ба бусад хэдэ хэдэн городуудта полицейскэнүүдһээ ба гражданска хубсаһа үмдэһэн уголовно полициин алба хэгшэдһээ гадна, фашистска этэгээдүүдээр толгойлогдоһон нютагай хамгаалгын группанууд гэдэгүүд засагаархидай мэдэл доро байгаа.

Германиин коммунистическэ партиин, ниитэгерманска Арадай партиин ба СДПГ-эй һунгуулиин плакадуудые полици ба фашистска этэгээдүүдэй хуу татан хаяжа байбашье, ХДС ба правительственна коалициин бусад партинуудай һунгуулиин плакадууд хаа хаанагүй үлгөөтэй байгаа.

Боннһоо мэдээсэһэнэй ёһоор голосованиин результадууд сентябриин 7-ной үглөөгүүр гарахаар хүлеэгдэнэ.

Терророй ба хардалга гүрдэлгын оршон байдалда

Баруун-германска парламентда һунгаһан һунгалтын уридшалһан дүнгүүд

БЕРЛИН, сентябриин 7. (ТАСС). Баруун-германска парламентын (бундестагай) доодо палатада һунгалта аденауэровска коалициин хэрзэгы терророй оршон байдалда үсэгэлдэр үнгэргэгдэбэ. Голосованиин официальнабэшэ дүнгүүдые Рейтер агентствын боннско корреспондент дамжуулба. Энэ мэдээнэй ёһоор, Аденауэрэй ХДС—ХСС гэжэ парти бундестагтахи 487 мандат сооһоо 244-иень абаха байна. Социал-демократическа парти 150 мандат (бундестагай энээнэй урда тээхи составта 131 мандадтай байгаа) абаха болоно. Правительственна блогто ороһон «сүлөөтэ демократическа парти» гэжэ реакционно-буржуазна парти 48 мандат (урдань 51 байгаа), боннско коалициин гурбадахи парти — «немецкэ парти» гэжэ националистическэ парти 15 мандат (урдань 17 байгаа) абаха байна. Гадна, урдань бундестагта оролсоогүй байһан «ниитэгерманска блок» (немецкэ переселенецүүдэй парти) гэгдэдэгэй хубида 27 мандат, Аденауэрэй партитай мүн лэ нэгэ блогто оролсоһон «центрын партида» — католическа буржуазна партида 3 мандат хүртөө. Бундестагай энээнэй урда тээхи составта «центрын парти» 10 мандадтай байгаа. Аденауэрэй хэрэглэһэн һунгуулиин хара мэхэтэ системэ һунгалтануудай дүнгүүдтэ нүлөөлһэн байна.

Тус системын ёһоор голосуудай табан процентые абаагүй парти бундестагта түлөөлэгшэдтэй байлгаһаа хаһагдаха байна. Тиимэһээ сентябриин 7-до коммунистнуудай түлөө 600 мянга гаран һунгагшадай голосуудаа үгэһэн байбашье, бундестагта тэдэнэртэ нэгэшье һуури үгтэнэгүй, тиихэдэ коммунистическэ партида орходоо 3 дахин үсөөн голосуудые абаһан католическа «центрын парти» 4 һуури абаха байна.

Аденауэрэй ХДС—ХСС гэжэ парти эдэ һунгалтануудай үедэ коалициин талаар өөрынгөө түрүүшын нүхэсэгшэдэй, мүн фашистска жэжэ бүлэгүүдэй голосуудай ехэнхи хубиие абаһан байна.

Баруун Германида болоһон һунгалтануудай дүнгүүд хадаа германска арадта ба Германиин хүршэнэртэ ехэхэн аюул тохёолдуулба гэжэ харуулна гээд КПГ-гэй центральна орган болохо «Прейес фольк» гэжэ газетэ мүнөөдэр толилһон түрүү бэшэг соогоо заан бэшэнэ. Мүнөө фашизмын ба дайнай аюул улам шангадаба гэжэ газетэ бэшэнэ. Аденауэр ба тэрээнэй американска эзэд хадаа боннско болон парижска сэрэгэй договорнуудые бэелүүлхын тулада, Германиие эбэй ёһоор нэгэдүүлхэ аргагүй болгохын тулада һунгалтануудай дүнгүүдые ашаглаха гэжэ оролдохо байна.

Итало-югославска харилсаан тушаа

ЛОНДОН, сентябриин 6. (ТАСС). Лондонско радиогой мэдээсэһэнэй ёһоор, Италиин хилэдэ дүтэшэг байдаг югославска нэгэ деревнидэ мүнөөдэр болоһон митинг дээрэ Тито үгэ хэлэбэ. Триестые интернационализацилхые ба Триест шадарай территориие Югославида дамжуулан үгэхые тэрэ эриһэн байна. Триестын сүлөөтэ территориин ямар нэгэн хубиие эзэмдэхэ ямаршье һэдэлгын Италиин зүгһөө гарабалынь Югослави хадаа эсэргүүсэлтэ хэхэ байна гэжэ Тито мэдүүлээ.

ЛОНДОН, сентябриин 6. (ТАСС). Рейтер агентствын Римһээ дамжуулһанай ёһоор, Триест городые интернационализацилха ба тэрээн шадарай территориие Югославида ниилүүлэн үгэхэ тухай маршал Титогой дурадхалые итальянска политическэ нюурнууд тэрэ доронь буруушааһан байна. «Хэрбээ энэ дурадхалые бодото удхаарнь ойлгохо болоо һаа, тэрэ хадаа хэлсээнүүдэйшье үндэһэ һуури боложо шадахагүй, — гэжэ римскэ комментаторнуудай нэгэн мэдүүлээ. — Триест город ба тэрэнэй ойро шадарай территори дээрэ итальянецууд олонхинь һуудаг юм».

Иранда американска империализмын эдэбхи ехэдэбэ

ТЕГЕРАН, сентябриин 7. (ТАСС). Нютагай ба хариин хэблэлэй түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдэхэдөө правительственна комментатор Амиди Нури американска правительство 45 миллион доллар «яаралтай туһаламжа» болгон Иранда үгэбэ гэжэ мэдээсээ.

Американска туһаламжа абаха галаар генерал Захедиин эдэбхитэй ажал-ябуулга,—гэжэ Нури мэдүүлбэ, —«буһалгаашад ба үймөөшэдэй» ябуулгануудые зайсуулха хэрэгтэ ехэ удхашанартай.

ТЕГЕРАН, сентябриин 7. (ТАСС). Орон дотор коммунизмын нүлөөнэй дэлгэрэлгые зогсоохын ба Иран Советскэ Союз хоёрой харилсаае һулааруулхын түлада Иранда американска «туһаламжа» үгтөө гэжэ Ассошиэйтед Пресс агентство заана.

Швейцаридахи шатарай турнир

НЕЙХАУЗЕН, сентябриин 6. (ТАСС). Дэлхэйн түрүү һууриин түлөө болоһон шатарай турнирай дүрбэдэхи турта Смыслов Штальберг хоёрой наадалга үсэгэлдэр гон түргэнөөр дүүрэбэ. Советскэ гроссмейстер партиингаа эхиндэ нүгөөдынгөө һулаар наадаһые ашаглан эдэбхитэйгээр наадажа ороол, удаань ноёнойнь урда хүсэтэйгөөр добтолго хэһэн байна. Мат болохоһоо хамгаалһаар Штальберг халаа булигдуу байдалда ороһон байна. Саашань гроссмейстер Смыслов наадалгын техникэ хэрэглэн, уданшьегүй шүүһэн байха юм.

Керес—Эйве ба Бронштейн—Авербах гэгшэдэй партинууд ехэ һонирхолтой ба орёо бэрхэ тэмсэлэй һүүлээр тэнсэлгээр дүүрээ. Бусад партинуудынь дүүргэгдээгүй үлөө. Геллер Болеславскитай һайнаар наадажа байтараа, хүбүүгээ харангүй эдиүлээ. Гадна Геллерэй сагынь ехэ шахар, болоһон байха юм. Тэрэнэй эсэстэ Геллер 3 хүбүү дутуутайгаар партияа хойшолуулаа. Тайманов Найдорфтой тулалдахадаа ехэ бэрхэшээлтэй байдалда ороод, наадалгаяа таһалдуулаа. Глигорич Петросян хоёрой парти тэнсүүшэгээр хойшолуулагдаба.

НЕЙХАУЗЕН, сентябриин 7. (ТАСС). Уласхоорондын шатарай турнирай табадахи тур үсэгэлдэр Нейхаузенда болобо.

Тон һонирхолтой ба бодомжотой тэмсэлэй һүүлээр Эйве Решевскидэ шүүгдээ. Сабо Бронштейнные шүүгээ. Болеславский — Смыслов ба Котов —Геллер гэгшэдэй уулзалганууд тэнсэлгээр дүүрээ. Петросян—Тайманов, Авербах—Глигорич ба Штальберг—Керес гэгшэдэй партинууд хараар наадагшадай булюу байлгатайгаар хойшолуулагдаа. Түрүүшын 2 партида сагаанаар наадагшадай позицинууд илангаяа бэрхэшээлтэй байна.

Хойшолуулагдаһан партинуудые мүнөөдэр турнир дээрэ үргэлжэлүүлэн наадажа дүүргэхэ байна.

Корейдэ сэрэгэй пленэйхидые репатриацилга

ПЕКИН, сентябриин 6. (ТАСС). Синьхуа агентствын корреспондент сентябриин 5-да Кэсонһоо иигэжэ мэдээсэбэ:

Мүнөөдэр американска тала корейскэ Арадай армиин плендэ ороһон 2391 сэрэгэй алба хэгшэдые бусаажа үгөө. Гэхэ зуура американецууд хадаа заложнигууд болгон бариһан Пан Сан Хен, Ли Ин Чер, Ким Тай Хун ба Хитадай арадай һайндуратанай пленэйхидые репатриировалаагүй.

Кочжедо арал дээрэ сэрэгэй пленэйхидэй байһан № 15 лагериин № 2 секторһээ мүнөөдэр бусажа ерэһэн пленэйхид хадаа августын 10-да американецуудай хорото газууд ба огнемедуудые хэрэглэхэдэ зобожо үхэһэн 9 хүнэй хубиин юумэнүүдые бэедээ хэршье аюул тохёолдожо болохо байбалынь абажа ерэһэн байна.

ПЕКИН, сентябриин 7. (ТАСС). Синьхуа агентство сентябриин 6-да Кэсонһоо иигэжэ мэдээсэбэ:

Сэхэ репатриацилагдаха ёһотой байһан сэрэгэй бүхы пленэйхидые корейско-хитадай тала дамжуулан үгэжэ мүнөөдэр дүүргэбэ. Мүнөөдэр дамжуулан үгтэһэн 132 пленэйхид соо 11 **американец, 8 англичанин**, 4 турок, 1 урда-африканец, 1 японец, 7 кореец байба. Американска агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй составһаа американецуудта 25 хүн дамжуулагдан үгтөө. Тэдэнэр хадаа бактериологическа дайнда хабаадалсаабди гэжэ мэдэрһэн байгаа гэбэшье, корейскэ засагаархидта хэһээгдэхэ ябадалһаа сүлөөлэгдэһэн байна.

Нүгөө тала хадаа Корейскэ Арадай армиин 2256 пленэйхидые дамжуулан үгэбэ. Тэрэ тоодо үбшэн ба шархатаһан 75 хүн оролсоно, тэрэшэлэн Хитадай арадай һайндуратанай 138 пленэйхид, тэрэ тоодо үбшэн ба шархатаһан 4 хүн дамжуулан үгтэһэн байна.

Корейско-хитадай талаһаа протестнүүдэй нэгэтэбэшэ хэгдэһэнэй эсэстэ, мүн олонниитын зүгһөө американецуудта хэгдэһэн хашалтатай дашарамдуулагдан, репатриациин түлөө шанга тэмсэл хэжэ байһан сэрэгэй пленэйхид дамжуулагдан үгтэһэн байна. Тэрэ тоодо Пак Сан Хен, Ли Ин Чер, Ким Тай Хун, Син Тай Бон, У Чэн-тэ, Ван Фан, Вэй Линь, Сунь Чэнь-гуань гэгшэд оролсоно. Эдэнэр бултадаа тон ехээр һуларанхай, ехэ ядарһан шарайтайнууд, энэ хадаа үни удаан хаалтада байһанай ба американецуудаар зобоогдоһоной үрэ мүн.

Сэхэ дамжуулагдан үгтэхэ ёһотой корейско-хитадай талын бүхы пленэйхид сентябриин 6-да үгтэхэ байна гэжэ сэрэгэй пленэйхидые репатриацилгын комитедэй заседани дээрэ американска талын түлөөлэгшэ Фридерсдорф сентябриин 5-да мэдүүлһэн байгаа. Гэбэшье, мүнөөдэр Хитадай арадай һайндуратанай талын оройдоо 138 пленэйхид дамжуулагдан үгтөө. Теэд Хитадай арадай һайндуратанай талын 250 пленэйхидые американска тала үшөө барижа байна гэжэ США-гэй сэрэгэй министр Стивенсон мэдэрһэн байха юм.

Парламентын ээлжээнэй сесси зарлаха тухай Франциин национальна суглаанай депутадуудай эрилтэ

ПАРИЖ, сентябриин 6. (ТАСС). Франс Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, парламентын сессиие ээлжээнһээ гадуур зарлаха тухай депутадуудай 200 эрилтэ Франциин национальна суглаанай бюрогой канцелярида ороһон байна.

Конституцяар хараалагдаһан шухала тооһоо миин 9 эрилтэнүүд үшөө дутуу байна.

Голландска правительство Корей худар сэрэгүүдые эльгээнэ

ГААГА, сентябриин 7. (ТАСС). Дрейсэй правительство Корей худар сэрэгүүдые эльгээжэ үргэлжэлһөөр гэжэ «Де Ваархейд» газетэ мэдээсэнэ. 160 хүнэй составтай, «нэмээн хүсэлдүүлгын отряд» гэгдэдэг Корей худар Роттердамһаа сентябриин 8-да эльгээгдэхэнь.

Ирандахи байдал

ПАРИЖ, сентябриин 7. (ТАСС). Франс Пресс агентствын Тегеранһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, урдань премьер-министр байһан д-р Мосаддыгай хэрэгые мүрдэлгэ ба хаража үзэлгые сэрэгэй юстициин органуудта даалгаха гэһэн шиидхэбэри тэндэ гаргагдаһан байна.

Мухаршэбэрэй аймагай Суулгын сельпогой коллективэй дунда Г. Донд... вагай даадаг магазин эд бараа наймаалха түсэбөө хододоо үлүүлэн дүүр... Республикын 30 жэлэй ойн һайндэртэй дашарамдуулан, Центросоюз тэрэ... хүндэлэлэй грамотаар шагнаһан байха юм. Тус магазин 2-дохи кварталай... даалгабариие 104,1 процент дүүргээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: продавец Г. Дондукова эд бараа наймаалжа байна.

С. Марковай фото.

Колхозой пасека

Наран тээ дээрэ гарад гээд байба. Тосхоной үйлсөөр хүнүүдэй ябадал улам олошорно. Харахада хажуур, тармуур үргэлһэн гү, али тэргэтэй мориндо һууһан хүнүүд урагшалжа, үйлсын доодо үзүүрэй хаалгаар гаража, далда оронод.

— Самсон Гурьянович! Хайшаа түхеэрбэт? — гэжэ мори хүллэхэеэ байһан нүхэр Ткачевһоо колхозой партийна эхин организациин секретарь нүхэр Слепнев асууба.

— Дарахаяа бэшэ, харин дараһан дарасаяа гаргахаяа бэлдэжэ байнабди. Тиигээд мёдоо эюулжэ абаха һаба хэрэгтэй болохонь, — гээд зүгын пасекые даагша миһэд гэнэ.

Хоёр Гутайн хоорондохи хүгэлэй үбэртэхи зүгын центральна пасека ошоһон харгын хажуугаархи сабшалангай шүүдэр хатад гэжэ, хамар хадхама хоншуухан хангалаар анхилна. Хүдэлмэришэ зүгынүүд хүүелдэн, ээлжээтэ ниидэлгэдээ гаража, сэсэгэй толгой дээгүүр һуун һүүгэнэлдэнэ.

Зүгын городок. Тэбхэр сагаан хайрсагууд үйлсэлүүлэн табяатай, холоһоо харахада үнэхөөрөөшье городок шэнгеэр баржыжа харагдаба.

Дутэхэн ерээд ябахадаа:

— Энэ ажалда ехэ дадхаалга хэрэгтэй юм. Хэрбээ дошхоноор хандаа һаа зүгынүүд дураа гутажа, тэдэнэр хадхажашье болохо байна, —гээд Самсон Гурьянович уридшалан һануулна.

Олзоёо асарһан зүгынүүд холоһоо дүүен ниидэжэ ерээд, хайрсагайнгаа үүдэн дээрэ буужа оронод. Тэндэһээ гараһан зариманиинь дээшээ дэгдэн, тала руу зурылдан ябашанад.

Энэ хадаа колхозой табадахи центральна пасека. Тэрэниие зүгышэн Евгения Петровна Афанасьева даана. Евгения Петровна 4-дэхи жэлээ ажаллажа байһан хүдэлмэридөө нилээд дадаһан, дүршэлтэй зүгышэн юм.

Үглөөдэрһөө мёдоо абажа эхилхэ, тэрээндэ бэлэдхэхэ тухай даабари Афанасьевада үгтэбэ. Бүхы пасекануудһаа хамта 50 центнер мёд нэгэ доро абтахаар багсаагдана, — гэжэ пасекые даагша Самсон хөөрэнэ. Зүгышэдэйнь 4-ниинь түрүүшынгээ жэлдэ хүдэлмэрилжэ байһан хүнүүд. Тиимэһээ шэнэ бүлэг хайшан гэжэ бии болгохо, з... нүүдэй үбэлдөө эдихэ тэжээл... лэдхэхэ, залуу эхэнүүдые бэл... хэ, зүгынүүдэй ашаг үгэлгые ... шан гээд дээшэлүүлхэ тухай з... бари залуу зүгышэдтөө нүхэр Т... чев ходо үгэдэг байха юм.

—Зүгын ажал—сезонно ажал... Энээндэ хүдэлмэриин хүсэн ехэ... рэггүй. Гэбэшье, онобшо, ... дабари хэрэгтэй. Зүгын ажал... зүбөөр хүгжөөгөөд байгаа хада... ашагтай, олзотой һалбари юм. ... гэһээ тиитэр дутуу дунданууд ... тойбди. Рама, хайрсаг дутуу... дээрэһээ ажалдамнай һаата... болодог. Мүн хайрсагуудаа ду... ха материал хэрэгтэй байгаад, ... рэмнайшье олдоногүй. Эдэ... колхозоймнай правлени анха... багаар хандуулна,—гэжэ зүгы... мэдүүлнэ.

Бичурын аймагай Ново-Сре...скын сельсоведэй Сталинай нэр...жэтэ колхозой зүгын пасекануу... мүнөө 280 гаран бүлэ тоологдо... 1952 ондо колхозой пасекын з... шэд бүхы показательнуудаар т... тэ даалгабаряа дүүргэһэн б... юм. Үнгэрэгшэ жэлэй показате... зүгын ажал хүгжөөхэ т... үлүүлэн дүүргэхэ талаар респу... канска мүрысөөндэ илаһанай т... Сталинай нэрэмжэтэ колхозой ... сека БМАССР-эй Хүдөө ажахын ... бэлэдхэлэй министерствын д... жуулгын Улаан тугта, мүн мүн... шанда хүртэһэн байха юм. ... колхоз нёдондо жэлдэ зү... ажалһаа 87,5 мянган түхэригэй ... зо оруулһан байгаа.

Зүгышэдэй ажал үндэрөөр ... нэгдэнэ. Колхозой пасекые даа... Самсон Гурьянович Ткачев үнгэ... шэ жэлэй сезон соо 1600 ша... ажалта үдэр олоо. Олоһон ажа... үдэртөө 438 пууд шэнисэ, ... түхэриг мүнгэ абахаһаа га... ажалай нэмэлтэ түлэбэри бо... 320 килограмм мёд абаа. Энэ... даа колхозой эрхим зүгышэн ... 1952 ондо даажа байһан пасек... гаа 66 бүлэһөө нэмэлтэ 30 б... гаргажа, тэрэниие 90 гаран бо... һон байгаа. Мёд абаха түс... хоёр дахин дүүргээ, мүн воск ... ха түсэбөө үлүүлээ.

Сталинай нэрэмжэтэ колхо... зүгын пасекын коллектив энэ ж... дэ бүри ехэ ашаг олзо колхоз... оруулхаар хараална.

Н. Цыбенов.

Оролдосотой продавец

Продавец нүхэр Иннокентий Федюков нютагайнгаа зоной дунда ехэ хүндэтэй хүн юм. Энэ нүхэр ажалшадай улам ургажа байгаа культурна эрилтые һайнаар хангахын тула хододоо оролдодог байна. Ажалшадай захяагаар эд бараа саг соонь асаржа наймаалдаг, тэдэндэ ехэ зохидоор хандажа, ямар эд бараа абахыень зүбшэдэг юм.

Хүдэлмэреэ зүбөөр эмхид... нэйнгээ ашаар Шергинскэ сель... гой Фефоновско магазин (Байка... Кудара) эд бараа наймаалгаар ... ра бүхэндэ даалгабаряа үлүү... дүүргэнэ. Жэшээлхэдэ, август ... рынгаа түсэбые 173 процент д... гэбэ.

В. Непомнящих.

Тобшо һонинууд

Шэнэ һургуулинууд нээгдэбэ. Бичурын аймагта энэ жэлдэ нэгэ долоон жэлэй ба нэгэ дунда һургуули шэнээр нээгдэбэ. Ингэжэ тус аймагта 1953—54 онуудай һуралсалай жэлдэ нёдондонойхиһоо 500 һурагшад олоор һураха байна.

Механизмууд тодхогдохонь. Энэ жэлдэ Хонхолойн тээрмэдэ 75 моринной хүсэтэй локомобиль, гречихэ сэбэрлэхэ машина, шэнэ вальцева аппарат тодхогдохонь.

Һургуулинуудта буфет бии б... гогдоо. 1953—54 онуудай һура... лай жэлдэ Улан-Үдын һургуу... нуудта халуун ба хүйтэн эдеэ н... маалха 50 буфет хүдэлмэрилжэ ... халба. Мүн техникумууд ба ин... тудуудай дэргэдэ студентнэ... хооллохо түсгаар столовонууд ... дэлмэрилнэ.

Редактор Б. Ц. ЦЫЖИПОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора—7-85, отв. секретаря—3-23, партийной жизни, сельского хозяйства—10.17, пропаганды и переводов—6-84, культуры и быта, промышленности —4-52, мест информации и писем—11.05. Для междугородных переговоров—16.

Н—00621.

Типография отдела издательств и полиграфической промышленности Министерства культуры БМАССР.